

T.C.

NİĞDE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ
FİLMLERİN KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

SERVET ÖZER

2012-NİĞDE

T.C.

NIĞDE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÇİZGİ
FİLMLERİN KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

SERVET ÖZER

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. SALİH ÖZKAN

2012-NİĞDE

ONAY SAYFASI

Yrd.Doç.Dr. SALİH ÖZKAN danışmanlığında SERVET ÖZER tarafından hazırlanan "**Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Filmlerin Kullanımı**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İLKÖĞRETİM Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

28 / 08 / 2012

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZKAN

Üye : Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Üye : Yrd. Doç. Dr. İbrahim ÖZTÜRK

.....

.....

.....

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırma, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Filmlerin Kullanımı” adıyla hazırlanan bir çalışmadır. Araştırmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler öğretimde çizgi filmlerin kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi film kullanmanın öğrencilerin akademik başarısına etkisini belirlemek için 7. sınıf Sosyal Bilgiler programının içerisinde yer alan “ Ülkeler Arası Köprüler”, ünitesi “Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale de Mustafa Kemal” konusu seçilmiş ve bu kapsama uygun olan Çanakkale Geçilmez çizgi filmi kullanılmıştır. Araştırma öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen (ÖSKD) modelinde tasarlanmıştır. Araştırma 2011–2012 öğretim yılı Niğde ili merkez ilçesi Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda, iki ayrı sınıfta 70 kişiden oluşan örneklem üzerinde öntest - sontest olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 7. Sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan “ Ülkeler Arası Köprüler”, ünitesi “Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale de Mustafa Kemal” konusu deney grubuna öğretim materyali olarak çizgi film izletilmiş, kontrol grubuna ise çizgi film izletilmeden geleneksel yöntemle yani anlatım metodu kullanılarak ders anlatılmıştır. Araştırmada hedeflenen verilere ulaşabilmek adına “Ülkeler Arası Köprüler”, “Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale de Mustafa Kemal” konusu kapsamı dahilinde araştırmacı tarafından, öntest ve son testinde uygulanmış olan dört seçenekli çoktan seçmeli 20 sorudan oluşan başarı testi kullanılmıştır. Başarı testinde OKS ve SBS de çıkmış sorulardan faydalanılmıştır. Araştırmanın alt problemleri SPSS programı ile analiz edilmiştir. Analiz yorumlarında t testinden faydalanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretiminde çizgi film izleterek ders işlemenin öğrencilerin akademik başarılarını artırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Çizgi Film, Çizgi film Kullanımı

ABSTRACT

This thesis is named as “Using Cartoons in Teaching Social Sciences”. The main aim of this study is to determine and evaluate the effect of the using cartoons in teaching social sciences on the academic achievement of the students. In order to evaluate the effect of the using cartoons in teaching social sciences, I. World War, “Mustafa Kemal is in Çanakkale” subject in the “Bridges Among Countries” unit, that is included in the 7th grade Social Sciences Curriculum, was chosen and Çanakkale Geçilmez Film was watched with this aim. The study is designed with pre-test-post test control group experimental design. The study is carried out in Niğde Cumhuriyet Primary School at two different classes with 70 students in total as pre-test and post test in 2011-2012. During the study, I. World War, “Mustafa Kemal is in Çanakkale” subject in the “Bridges Among Countries” unit is taught by using cartoon as a teaching material on the experimental group, on the other hand, on the control group the traditional presentation method is used to explain the topic during the lesson. In order to reach the data targeted during the study, within the scope of the I. World War, “Mustafa Kemal is in Çanakkale” subject in the “Bridges Among Countries” unit, the researcher is used pre-test and post test method as an achievement test composing of 20 multiple choice questions with 4 options. In the achievement test the questions that is included in the OKS and SBS exam is also taken into account. The sub-problems of the study is analysed with SPSS Programme. During the interpretation of the analysis t-test is used. According to the result of the analysis; “watching and using cartoons in teaching social sciences lesson is effective on the academic achievement of the students” is drawn as a conclusion.

Key Words: Social sciences, Social Sciences Curriculum, Cartoons, Using Cartoon

ÖNSÖZ

Dünyada meydana gelen eğitimsel değişim ve dönüşümler, ülkemiz eğitimini de etkilemektedir. Bilgi çağını yaşayan toplumlar geleceğinden emin olmak için çağın gerektirdiği nitelikte bireyler yetiştirmek ister. Bu amaçla eğitim programlarını toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte düzenlerler. Ülkemizde 2005 yılında değişen eğitim programları ile birlikte bireyin kazanması düşünülen gerekli bilgi ve beceriler de değişmiştir. Sosyal Bilgiler dersi öğretimi yapılandırıcılık esasına göre düzenlenmiştir. Bu yeni anlayış öğrencilerin olabildiğince aktif olduğu bir eğitim-öğretim ortamı hedeflemektedir. Öğrenmenin öznel olduğu düşüncesiyle öğrenme öğretme sürecindeki roller yeniden düzenlenmiştir.

Günümüzde sayıları hızla artan çizgi filmler, çocukların dünyasında büyük yer kaplamaktadır. Özellikle görsel anlamda büyük ilgi gören çizgi filmler, çocukların gelişimi ve eğitiminde büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada çizgi filmlerin sosyal bilgiler dersinde öğrenmeyi nasıl daha zevkli ve kalıcı hale getirebileceği araştırılmakta, sosyal bilgiler öğretiminde çizgi filmlerin kullanılmasının öğrenme üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Araştırma esnasında değerli görüşleriyle beni yönlendiren hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr Salih ÖZKAN'a, araştırmam esnasında yardımlarını esirgemeyen kardeşim Serhat SELEK'e, anket sonuçlarını değerlendirmemde yardımcı olan Soner ULUSINAN'a beni her zaman destekleyen eşim Erdem ÖZER'e ve anketi uyguladığım okuldaki öğretmen ve öğrencilere teşekkürlerimi sunarım.

Servet ÖZER

Ağustos 2012

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Sosyal Bilgilerin Üç Geleneği	22
Tablo 2: Araştırmanın Deneysel Deseni	71
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Deneklerin Özellikleri	72
Tablo 4: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Öntest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	74
Tablo 5: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Öntest-Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	75
Tablo 6: Deney Grubu Öğrencilerinin Öntest-Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları.....	76
Tablo 7: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	77

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: Sosyal Bilimlerin Sosyal Bilgilere Katkısı.....	14
Şekil 2: Öntest-sontest Kontrol Gruplu Desen	70

KISALTMALAR

Aktaran	Akt
Anlamlılık Düzeyi	P
Aritmetik Ortalama	X
Çok Yazarlı Eserlerde İlk Yazardan Sonrakiler	vd.
Denek Sayısı	N
Editör	Ed.
Milli Eğitim Bakanlığı	MEB
Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme Sınavı	OKS
Sayfa	s.
Serbestlik Derecesi	Sd.
Seviye Belirleme Sınavı	SBS
Standart Sapma	S
T Sayısı	t
Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı	TTKB
Ve Benzeri/Benzerleri	vb.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
KISALTMALAR.....	viii

BÖLÜM I

1.GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM CÜMLESİ.....	7
1.2. ALT PROBLEMLER.....	7
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	8
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	8
1.5. SAYILTIKLAR	10
1.6. SINIRLILIKLAR	10
1.7. TANIMLAR.....	10

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1.SOSYAL BİLGİLER VE SOSYAL BİLİMLER	12
2.2. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	15
2.2.1. Dünya’da Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi	15
2.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi	16
2.3.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE FARKLI YAKLAŞIMLAR.....	19
2.3.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	19
2.3.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	20

2.3.3. Yansıtıcı (İnceleme) Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	21
2.4. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI.....	23
2.5. İLKÖĞRETİMDE SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ	25
2.6. SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILABİLECEK ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	26
2.6.1. Anlatım Yöntemi	28
2.6.2. Örnek Olay Çalışması:.....	29
2.6.3 Soru-cevap Yöntemi.....	30
2.6.4. Tartışma Yöntemi	32
2.6.5. Problem Çözme Yöntemi.....	33
2.6.6. Gezi-Gözlem ve İnceleme Yöntemi	34
2.6.7. Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi.....	36
2.6.8. Beyin Fırtınası Yöntemi	38
2.6.9. Rol Oynama Yöntemi	40
2.6.10. Benzetim (Simülasyon).....	41
2.6.11. İstasyon Tekniği.....	41
2.6.12. Altı Şapka Düşünme Tekniği.....	42
2.6.13. Konuşma Halkası.....	43
2.7. ÇİZGİ FİLM OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ	44
2.7.1. Çizgi Filmin Tanımı:	44
2.7.2. Çizgi Filmin Tarihsel Gelişimi	45
2.7.3. Çizgi Filmin Türkiye’de Tarihi ve Gelişimi.....	49
2.7.4. Çizgi Film Canlandırmasında Kullanılan Araç-Gereçler	51
2.7.5. Çizgi Canlandırmada Etkin Unsurlar.....	53
2.7.5.1. Sanatçı Etkisi.....	53
2.7.5.2. Senaryo Etkisi	53
2.7.5.3. Kullanılan Objenin Etkisi.....	54
2.7.5.4. Renklerin Etkisi.....	54
2.7.5.5. Müzik Etkisi	55
2.7.6. Çizgi Film Canlandırmasında Kullanılan Teknikler.....	55
2.7.6.1. Sinema Tekniği	56
2.7.6.2. Video Tekniği.....	57

2.7.6.3. Bilgisayar Tekniği.....	57
2.7.6.4. Çizim Teknikleri.....	58
2.7.7. Çizgi Filmlerin Çocuk Eğitimindeki Rolü.....	59
2.7.7.1.Eğitimin Tanımı:	59
2.7.7.2. Eğitimde Görsel Algı	60
2.7.7.3.Çizgi Filmlerin Çocuk Eğitimdeki Etkileri.....	62
2.7.8. Çizgi Filmin Kullanım Alanları.....	68

BÖLÜM III

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	70
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	70
3. 2. EVREN.....	71
3. 3. DENEKLER (ÇALIŞMA GRUBU)	72
3.4. VERİ TOPLAMA ARACI ve YÖNTEMİ.....	72
3.4.1. Başarı Testi	72
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	73

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM	74
4.1. DENEY VE KONTROL GRUBUNUN ÖNTEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR	74
4.2. KONTROL GRUBUNUN, ÖNTEST VE SON TEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR	75
4.3. DENEY GRUBUNUN, ÖNTEST VE SONTEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR	76
4.4. DENEY VE KONTROL GRUBUNUN SON TEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR	76

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	78
5.1. Sonuçlar.....	78
5.2.Öneriler.....	79
KAYNAKÇA	81
EKLER	90
EK 1: Başarı Testi	91
EK II: Uygulama Sırasında İzletilen Çizgi Filimden Resimler.....	97

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde yaşanan sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik değişmeler ile eğitim alanında meydana gelen gelişmeler okullarda uygulanan öğretim programlarının da yenilenmesi gereğini doğurmaktadır. Bu anlayışla 2004 yılında geliştirilen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 2005-2006 yılından bu yana ilköğretim 4. sınıftan 7. sınıfa kadar kademeli bir biçimde uygulanmaktadır. Yeni Sosyal Bilgiler programı, günümüzde pek çok ülkede eğitim sistemleri ve uygulamaları üzerinde etkili olan yapılandırmacılık yaklaşımı temelinde geliştirilmiştir. Programda, yapılandırmacılık yaklaşımı ile öğrenme-öğretme süreçlerinde öğretmenden öğrenciye, okul yönetiminde velilere kadar öğrenci merkezli bir eğitim anlayışının benimsenmesi amaçlanmıştır (Özdemir, 2009:43).

2004 Sosyal Bilgiler programı incelendiğinde, öğrenci merkezli bir anlayışın yansıtıldığı, öğrencilerin konuları sadece kitaptaki şekli ile ve öğretmenin anlattıkları ile değil, aynı zamanda farklı kaynaklardan ve yollardan öğrenmelerine imkan tanındığı, öğrencilerin öğrenmesinde ve bilgi yapılandırılmasında etkinliklere ağırlık verildiği ve sadece ürüne yani öğrencilerin davranışlarına değil, öğrencilerin nasıl öğrendiklerine ve süreç içindeki gelişimlerine de önem verildiği görülmektedir (Özdemir, 2009:43).

Sosyal Bilgiler dersi, milli kültür, tarih ve değerlerini benimseyen, insana ve insanlığa saygılı, yaşadığı çevreye karşı duyarlı bireyler yetiştirmeyi bu amaçlar çerçevesinde yetişen bireylerinde, tecrübeleri neticesinde edindiği bilgileri yorumlayabilen ve yaşamında kullanabilen, eleştirel düşünebilen, üretken muhakeme yeteneği gelişmiş, toplumsal sorumluluklarının, haklarının farkında olan, vatandaşlık bilinci gelişmiş, çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilen, içinde yaşadığı dünyayı ve bu dünyada meydana gelen olay ve olguları anlamlandırabilen, günün koşullarına uygun

şekilde bilgiye ulaşma yöntemlerini bilen ve bunları uygulayabilen insanlar yetiştirmeyi amaç edinmiştir.

Bu amacın gerçekleştirilmesi için, derslerde öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alan, birey merkezli, bilginin öğrencilerin içinde yaşadığı çevre ve kültürle ilişkilendirerek verildiği, yaparak - yaşayarak öğrenme esasına dayalı, öğretim teknolojileri ve materyalleri ile somutlaştırılan bir sosyal bilgiler dersi bir zorunluluk olarak görünmektedir (Titiz 2005: 98).

Sosyal Bilgiler öğretimi programında görüldüğü gibi derslerde öğretmenlerden görsel işitsel araçları sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmaları istenmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin bir parçası yapılması istenen araçlardan biri de filmler ve çizgi filmlerdir. Filmler ve çizgi filmler öğrenme sürecini destekleyen önemli araçlardandır.

Sosyal bilgiler derslerinde çizgi filmlerin kullanılması öğrenciler için farklı öğrenme ortamı yaratmış olacaktır. Çizgi filmler sayesinde soyut olan kavramlar somut hale dönüşeceği için öğrenciler öğrenmesi daha da kolaylaşacaktır. Ayrıca çizgi filmler ilköğretim çağındaki çocuklar tarafından sıklıkla ve ilgi ile izlenmektedir. Bu özelliğinde dolayı sosyal bilgiler dersini sevdirmek için çizgi filmler kullanılabilir.

Gardner'ın çoklu zekâ kuramında hareketle görsel/uzamsal zekâ türü açısından filmlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı son derece önemlidir. Görsel uzamsal zekâyâ sahi öğrenciler film gibi görsel unsurlardan hoşlanırlar ve daha iyi öğrenirler (Öztaş,2009:343).

Araştırmamızın amacı da yukarıda bazı yararlarından bahsedilen çizgi filmlerin Sosyal Bilgiler öğretimine katkılarını tespit etmek ve bir materyal olarak nasıl kullanılabileceğini belirlemektir.

Birinci bölümde araştırmaya ait, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde; Sosyal Bilgilerin tanımı, kapsamı, ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi ile Türkiye'deki gelişimi ayrıca Sosyal Bilgilerin önemi, Sosyal Bilgilere yönelik

başlıca yaklaşımlar, Sosyal Bilgilerde kullanılabilen öğretim yöntem ve teknikler ve Sosyal Bilgilerin amaçları gibi konular ele alınacaktır.

İkinci bölümün ikinci kısmında çizgi filmin tanımı, çizgi filmin tarihsel gelişim ve Türkiye'deki gelişimi, çizgi filmin canlandırılmasında kullanılan araç ve teknikler, çizgi filmlerin eğitim üzerindeki rolünden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; araştırmanın modeli, araştırmaya katılan gruplar, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, yapılan deneysel işlemler ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler ve teknikler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde bulgular ve yorum kısmı yer almaktadır. Araştırmanın son bölümü olan beşinci bölümde ise sonuçlar ve öneriler bulunmaktadır.

1.1. PROBLEM DURUM

İnsanoğlu, her an gelişme ve kendini yenileme eğilimindedir. Bu eğilimi neticesinde günümüz modern dünyasında bilim ve teknolojide, iletişimde, bilgi alışverişinde küresel boyutta çok hızlı bir değişim olmakta, bilgi katlanarak artmaktadır. Elbette bununla paralel olarak ülkelerin, gelişen teknolojiyi kullanabilecek, günün koşullarına ayak uydurabilecek yetişmiş ve donanımlı insan ihtiyacı da artmaktadır. Bu şekilde nitelikli bireyler ancak nitelikli bir eğitimle yetiştirilebilir. Bu yüzden birçok ülke bireylerini daha iyi eğitime yolunda birbirleriyle rekabet halindedir.

İnsanların, geleceğin toplumunda uyumlu bir biçimde yaşayabilmelerini sağlamak için, onlara çok iyi bir eğitim sistemi sağlamak gereklidir. Çünkü bir toplumun veya devletin gelişmişliği ya da geri kalmışlığı, eğitim sisteminin mükemmelliği ya da eksik yönleriyle doğrudan alakalıdır. Son bilimsel veriler bu görüşü teyit eder niteliktedir. Hatta öyle ki, sosyal ve ekonomik gelişme artık eğitimin bir sorunu olarak nitelendirilmektedir (Alakuş, 1991: 22).

Türkiye'de eğitim sistemi çeşitli basamaklardan oluşmaktadır. Bunlardan ilköğretim, eğitim sisteminin en önemli aşamalarından biridir. Bireyler yaşam için gerekli bilgi, beceri ve değerlerin önemli bir kısmını bu dönemde kazanır. Bu açıdan

baktığımızda ilköğretimin temel işlevi, bedensel ve ruhsal açıdan sağlam ve çevresine faydalı bireyler yetiştirmektir (Varış, 1985:5).

Günümüz eğitiminin en önemli amaçlarından birisi aktif, sorun çözen mutlu ve demokratik ilkeler doğrultusunda toplumsal yaşamı kavramış bireyler yetiştirmektir. Toplumsal yaşamı kavramanın yanı sıra, yaşama ve topluma karşı olumlu tutum yetiştirmiş bireylerin yetişmesinde öğretim programlarının etkisi çok fazladır. Öğretim programlarına bakıldığında yaşam ve toplumla ilgili olan en önemli derslerden birinin de sosyal bilgiler dersi olduğu görülür. İlköğretimde okutulan derslerin içerikleri incelendiğinde yaşamsal bilgi ve becerilerin öğretimi ve bu konudaki tutum ve değerlerin geliştirilmesi boyutunda sosyal bilgiler dersinin daha büyük bir görev üstlendiği söylenebilir (Karakuş, 2009:125).

Ülkemizde sosyal bilgiler dersi İlköğretim 4.sınıftan 7.sınıfa kadar okutulmaktadır. Sosyal Bilgiler programı 2005, 2006 ve 2007’de yapılan değişikliklerle yürürlüğe konmuştur. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini birçok bilim oluşturmaktadır. Bu bilim dalları bireyin kendisini gerçekleştirme adına önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler, Sosyal bilimlerin ürettiği bilgileri etkili vatandaş yetiştirme genel amacıyla kullanılan bir müfredat programdır. Sosyal bilimler ise, insanın insanla ve çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğudur (Dönmez, 2003: 31).

Yenilenerek yapılandırıcılığı esas olan Sosyal Bilgiler öğretim programı, öğrenen merkezli bir hale gelmiştir. Sosyal Bilgiler programı; dinamik, sosyal yaşamda etkin, bilgiyi üreten ve kullanan bireyler yetiştirmeye çalışmaktadır (Yazıcı ve Koca, 2008: 34).

2005 programının hedefi öğrencileri dört duvar arasından çıkararak, çeşitli etkinliklerle dünyaya açmak, bulunduğu çevreyi yenilemek, iyileştirmek için etkinliklerde bulunacak bilinçli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir (Ata, 2009: 45).

Sosyal bilgiler, insan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların toplumsal fiziksel çevresi ile olan ilişkilerini inceleyen bir bilim olarak tanımlanır. Türkiye deki Sosyal Bilgilerin tanımı şöyle yapılabilir: Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler Vatandaşlık eğitimi programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşın görevine uygun amaçlar üreten içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır (Barth ve Demirtaş, 1997: 8).

Sosyal bilgiler dersi çocuğun çevresini tanımasına, yurt sevgisini kuvvetlendirmesine, olayların nedenlerini anlama ve araştırma yeteneğinin gelişmesine yardım eder (Binbaşıoğlu,1988:42).

Sosyal bilgiler dersinde, çocuk içinde yaşadığı yakın ve uzak toplumsal çevresini, geçmişi, bugünü ve yarını ile tanıma imkânı bulur. Çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşmasında ve geliştirilmesinde bu dersin önemli bir işlevi vardır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998: 11).

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (Titiz, 2005: 98).

Tarih, fiziki coğrafya, beşerî coğrafya konularını içeren sosyal bilgiler dersinde özellikle bu konularla ilgili olarak verilen soyut bilgilerin somutlaştırılmasının, öğrenciye yaparak - yaşayarak öğrenme ortamının sunulmasının gereği büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, öğrenmede kullanılan duyu organlarının sayısı arttıkça öğrenilenlerin kalıcılığı da artmaktadır. Okuma yoluyla edinilen bilgilerin %10'u, işitme yoluyla edinilen bilgilerin %20'si, görme yoluyla elde edilen bilgilerin %30'u, görme ve işitme yoluyla elde edilen bilgilerin %50'si, söyleme yoluyla elde edilen bilgilerin

%70'i, yapma ve söyleme yoluyla elde edilen bilgilerin ise %90'ı hatırlanmaktadır (Yiğit ve diğ. 2005: 75).

Bilindiği gibi çocuklar ben merkezlikten başlayarak somut olayları öğrenir, daha sonra da soyut ve geniş bir anlayış süreci içinde gelişirler. İlköğretim III., IV. ve V. sınıftaki öğrenciler somut düşünmekle birlikte soyut düşünmeye başlamaya geçiş döneminde yer almaktadırlar. Çocuklar VI. VII. ve VIII. sınıflarda ise hem soyut düşünmeye geçmekte, hem de gerçeğe ilişkin alternatifler üretebilmektedir (Yaşar, 2004). Yine bu dönemde öğrencilerdeki bu gelişmelere paralel olarak sosyal bilgiler derslerinde yer alan somut kavramlar yerlerini soyut kavramlara bırakmaktadırlar. Bu noktada öğretimde araç - gereç kullanımına olan ihtiyaç artmaktadır. İnsan zihni ne kadar gelişirse gelişsin, soyut olan nesnelere, varlıkları veya sözel yolla anlatılan bilgileri somutlaştırmakta zorlanmaktadır (Yiğit ve diğ.2005: 78).

Araç-gereçlerin öğretme öğrenme sürecindeki en önemli rollerinden biri fikirleri somutlaştırması, anlaması güç olgu ve olayları basitleştirmesidir (Tekgöz, 2005:25). Ders içerisinde araç gereç kullanılması öğrencinin öğrenmesini etkileyecektir. Görsel-işitsel yöntemlerle öğretimin yapılması, öğrencilerin pratik öğretime kavuşmasını sağlayacak bu sayede başarıyı artıracaktır. Hedef davranışlarla ilgili araç ve gereçler sınıf ortamında muhakkak kullanılmalıdır (Gençtürk, 2005:5).

Sosyal bilgiler dersine yönelik öğrencilerin ilgileri yapılan araştırmalara göre dil, edebiyat ve sayısal derslere göre daha düşük düzeydedir. Bunun en önemli nedeni öğrencilerin dersin amaçları ve gelecek hayatlarında ne gibi bir fonksiyonu olacağı gibi konularda net bir fikre sahip olmamalarıdır. Ayrıca önceki öğretim programında öğrenciler sosyal bilgiler dersini ezber dersi olarak görmektedir. İçeriğin ağırlığı ve gerçek yaşamdan kopukluğu, öğretimde kitap merkezli bir stratejinin uygulanması, öğrencilerin edilgenliğe mahkûm edilmesi ve uygulamadan yoksun bırakılması genel eleştirilerdir. Ülkemizde Sosyal bilgiler öğretimini olumsuz yönde etkileyen faktörlerden biri de hiç şüphesiz okullarda yeterli çeşit ve miktarda öğretim araç gereci bulunmayışı, bulunanların ise yeterince kullanılmayışıdır. En sık kullanılan iki araç ders kitabı ve haritadır. Araç gerecin az kullanılması, öğretim ortamını

yoksullaştırmakta dolayısıyla derse yönelik ilgileri, öğrenme ve hatırlama düzeyleri azalmaktadır. Araç gereç kullanımı konusunda bir diğer sıkıntı da araç gereç kullanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olunmamasıdır (Otluoğlu-Öztürk, 2003: 26).

Günümüzde eğitim teknolojisi çalışmalarındaki temel ağırlık öğretme öğrenme sürecinin etkililiği üzerindedir ve öğrenmenin herkes için kolay ve kaliteli duruma getirilmesi esas amaç olmaktadır(Köstüklü,2001:105). Sosyal bilgiler dersinde, anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için, eğitim ortamlarının, öğrenciyi etkin kılmaya, düşünmeye, sorgulamaya, araştırmaya, bilgiyi yapılandırmaya, kendi bilgisini oluştırmaya, sorun çözmeye, işbirliği yapmaya, sorumluluk üstlenmeye yönlendirecek araç- gereçlerle desteklenmesi gerekmektedir (Yaşar-Ünlüer, 2011: 111).

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Çizgi filmlerin sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrencilerin akademik başarı ve derse ilişkin tutumlarına etkisi nedir?

1.2 ALT PROBLEMLER

1. Çizgi Film izletilerek öğretimin yapıldığı deney grubu ile geleneksel yöntemle (anlatım metodu) öğretimin yapıldığı kontrol grubunun, öğretime başlamadan önce uygulanan ön test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Geleneksel yöntemle (anlatım metodu) öğretimin gerçekleştirildiği kontrol grubunun, ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Çizgi film izletilerek öğretimin gerçekleştirildiği deney grubunun, ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Çizgi film izletilerek öğretimin yapıldığı deney grubu ile geleneksel yöntemle (anlatım metodu) öğretimin yapıldığı kontrol grubunun, öğretim bitiminde uygulanan son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada; Sosyal bilgiler derslerinde deneysel yöntem kullanarak çizgi filmlerin kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına olan etkileri tespit etmeye çalışılacaktır. Deneysel yapılan bu çalışmada bu amaçla bir gruba çizgi film izletilerek öğretim yapılırken diğer grup geleneksel yöntemle öğretim devam etmiştir.

1.4 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sosyal bilgiler dersinin içeriğine baktığımız zaman birçok öğretim yöntemini kullanmaya fırsat verdiğini görürüz. Fakat uygulamada genel kavramların ve temel bilgilerin öğrenciye aktarılması ile sınırlı kalınmakta ve bu maksatla da geleneksel olarak öğretmen ve ders kitaplarına bağımlı sözlü anlatım yöntemlerinin kullanılmakta olduğu görülmektedir (Alkan ve Kurt, 2007:79). Sosyal bilgiler derslerinin içeriğinde öğrencilerin doğrudan doğruya gözleyemedikleri ve tanık olmadıkları birçok olgu ve olay incelenir. Öğrencilerin bunları daha net anlayabilmesi için dersin amaçlarını, öğrenmenin niteliğine, öğrencilere ve öğretim durumunun özelliklerine uygun öğretim yöntemleri ve öğretim materyallerinin kullanılması gerekmektedir (Paykoç,1991:93). Öğrenme- öğretme sürecinde öğretim materyallerinin kullanımı, etkili bir öğrenme ortamı hazırlayarak farklı öğrenme hız ve isteklerine sahip öğrencilerin ön görülen hedeflere daha kolay ulaşmasını sağlamaktadır. Öğretim faaliyetlerinde materyal kullanımı, algılama ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir (Yeşiltaş, 2009:224).

Filmler, öğrenme sürecini destekleyen önemli araçlardan biridir. Ayrıca görme ve işitme duyularına hitap etmelerinden dolayı öğrenmede oldukça etkili araçlardır. Öğrenme ve hatırlama üzerine yapılan araştırmalar görülen bir resmin, haritanın ya da

filmin ya da okunan bir kitabın %15'inin hatırlanabileceğini savunmaktadır. Eğer göze ve kulağa hitap eden araçlarla ders anlatılırsa bu oran %20'ye ulaşır (Köstüklü, 2001:105).

İlköğretim yaşındaki çocukların özellikle çizgi filmlere ilgisi büyüktür. Bu ilgiden yararlanılarak sosyal bilgiler dersinde çizgi filmler kullanılmalıdır. Köşker (2005) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin tamamının televizyonda yayınlanan çizgi filmleri izledikleri tespit edilmiştir. 6-11 yaş aralığındaki ilköğretim çocukları televizyonda çizgi film seyretmeye devam etmektedir. İlköğretim 7.sınıf öğrenci yaşı olan 13-14 yaşında da durumun değişmediği söylenebilir (Aktaran :Öztaş, 2009:345). Güler (1989:168) tarafından yapılan bir araştırmada izlenen çizgi filmlerin nitelikleri, içerikleri ve algılanması yaş gruplarına göre değişmesine rağmen genelde çizgi filmlerin her yaşta seyredildiğini göstermiştir.

Çizgi filmlerin eğitim ve öğretimi daha da kolaylaştırdığı yapılan araştırmalarda görülmüştür (Çelenk, 1995). Gerek Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programlarında yer alan kavramların listesine (MEB, 2005: 85-86) gerekse sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf programlarında yer alan kavramların listesine (MEB, 2006:50-51) bakıldığında birçok soyut kavramla karşılaşılır. Bu soyut kavramların öğretiminde somutlaştırıcı etkisinden dolayı özellikle ilköğretim birinci kademedeki çizgi filmler kullanılabilir(Aktaran : Öztaş,, 2009, s.345-346).

Çizgi filmlerin çocuklarla iletişim bağlamında etkisi bilinmektedir. . Prof. Dr. Leyla Küçükahmetoğlu'na göre de "eğitim bir iletişim sürecidir." İletişim de bulunmaksızın eğitim yapmak imkânsızdır. Olaya bu bağlamda bakıldığı zaman sağlıklı eğitim sürecinin ön koşulu olarak doğru ve sağlıklı iletişim kurma biçimi ortaya çıkmaktadır. Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri de dikkate alınarak, eğitim öğretimde uygun uyarıcılar olarak kullanılması yararlı olabilir (Akt: Alan, 2009: 99).

1.5 SAYILTILAR

1. Öğrencilerin zekâ düzeyleri arasında önemli bir farklılığın olmadığı kabul edilmiştir.
2. Uygulama sırasında deney ve kontrol grupları arasında herhangi bir etkileşimin olmadığı, araştırmacının deney ve kontrol gruplarına tarafsız davrandığı varsayılmıştır.
3. Veri toplama aracının amacına hizmet ettiği düşünülmektedir.
4. Öğrenciler, uygulanan testleri samimi bir şekilde cevaplamışlardır.

1.6 SINIRLILIKLAR

Bu araştırma; 2011 / 2012 eğitim öğretim yılı, Niğde ili merkez ilçesi Cumhuriyet İlköğretim Okulu 7/B ve 7/ D sınıfları ve İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ülkeler Arası Köprüler ünitesi I. Dünya Savaşı ve Çanakkale de Mustafa Kemal konusu ile sınırlıdır.

1.7 TANIMLAR

Bu bölümde araştırmada sık sık kullanılacak olan kelimelerin ne anlamda kullanıldığı üzerinde durulmuştur.

Eğitim: Toplumun ve başka insanların etkisiyle bir insanın kendi davranışlarında değişmeler oluşturma sürecidir ve toplumun vazgeçilmez temel kurumlarındandır (Büyükkaragöz ve diğerleri, 1998:138).

Öğretim: Öğrenenin, öğretimin hedeflerini gerçekleştirebilmesi için, öğrenme ortamının öğretici tarafından planlanması ve öğrenenin kılavuzlanmasına işaret eder (Ülken, 2004).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler; “ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır”(Erden, 1997:8).

Çizgi film: Çizgi ile yapılan canlandırmadır. Çizgi film hareketlerin kare kare çeşitli çizim ve fotoğraflama teknikleri kullanılarak oluşturulduğu bir filmidir (Hünerli, 2005).

Öğretim Yöntemi: Öğrenme- öğretme sürecinin verimli hale getirilmesi amacıyla öğretmen tarafından dersin içeriğine, konu alanına, öğrencilerin hazırbuluşluk düzeyine göre ya da öğrenci sayısına göre belirlenen çalışma tekniklerinin tümüdür (Tan, Kayabaşı ve Erdoğan, 2002:39).

Ön Test: Öğretmenin öğreteceği ünite ve konularda, öğrenciler öğrenime başlamadan verdiği testtir.

Son Test: Öğretmenin sınıfta ele alıp bitirdiği konuyu kapsayan, konu bitiminde öğrencilere verdiği testtir.

Tümdengelim: Öğrenmeye spesifik, bilinen bir olgudan ya da olaydan başlamadır. Ausubel’in üst düzey organize edicilerle öğrenme önerisi, bu öğrenmenin bir örneğidir (Ülgen, 2004).

Tümevarım: Spesifik örneklerden konunun bütününe genelleme yaparak öğrenme. Bruner’in buluş yoluyla öğrenme kuramında önerdiği yol olarak düşünülebilir (Ülgen, 2004).

BÖLÜM II

Bu bölümde sosyal bilgiler ve sosyal bilimler, sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi ile Türkiye'deki gelişimi, sosyal bilgilere yönelik başlıca yaklaşımlar, sosyal bilgiler programının genel amaçları, sosyal bilgilerin önemi, sosyal bilgilerde kullanılabilecek öğretim yöntem ve teknikleri ve gibi konular ele alınacaktır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.SOSYAL BİLGİLER VE SOSYAL BİLİMLER

Sosyal bilgiler ifadesi 19.yüzyılda kullanılmaya başlamış ve bu yüzyılda sosyal bilgiler önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Sosyal bilgilerin alt disiplinlere ayrılması yine 19. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur (Gülbenkyan komisyonu, 2005, Akt: Safran, 2008).

Sosyal bilgiler insanı ve yaşamı konu aldığından çok geniş konu alanına sahip disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır (Doğanay, 2009:18).

Sönmez (1999:17) Sosyal bilgileri, "Toplumsal gerçeğe dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgiler" olarak tanımlamıştır. Toplumsal gerçeği, toplumsal hayatı düzenleyen her türlü etkinlik, insanın hayatında kullandığı ve zorunlu olan, insanları daha mutlu, rahat, kolay yaşamasını ve kendini gerçekleştirmesini sağlayan her türlü toplumsal olgular olarak açıklamıştır.

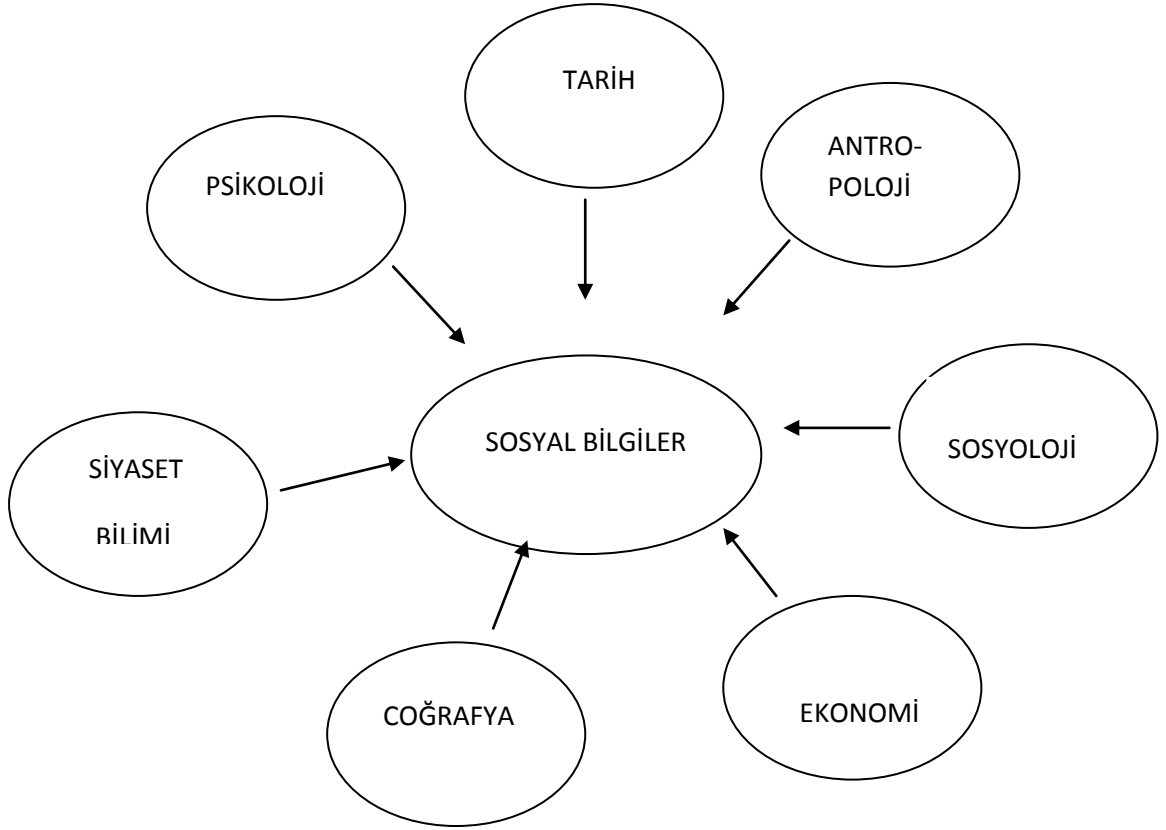
Dönmez'e (2003:32) göre Sosyal bilgiler, "Temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan disiplinler arası bir yaklaşımla yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren, ilköğretim düzeyinde ve çocuğun dış dünyayı algılama özelliğine uygun durumuna getirilmiş bir derstir."

Öztürk (2009: 4)“e göre, “Sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beceri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanılan bir öğretim programıdır”.

Yukarıdaki tanımlara baktığımızda en kapsamlı tanımın MEB (2005: 46) tarafından yapıldığı söylenebilir. “Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”.

Yukarıda bir kısmı verilen sosyal bilgilerin görüldüğü gibi birçok tanımlı yapılmıştır. Bu tanımların ortak noktası: sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerin araştırmaları sonucunda ortaya çıkan bilgilerin belli yöntemlerle öğrencilere uyumlu bir şekilde verildiği bir alan olduğudur. Fakat bu iki kavram sık sık birbirinin yerine kullanılmaktadır. Sosyal bilimler ile Sosyal bilgiler arasında kesin bir ayırım yapmak mümkün değilse de, eğitim ve öğretim açısından her iki kavram farklı olarak ele alınmaktadır. Amaç, metot ve içerik bakımından farklı özelliklere sahiptirler. Köstüklü’ye (1998:9) göre: Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir. Bu yüzden sürekli bir değişim içinde olan, çeşitli ve karmaşık meselelerle karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların hayatında, sosyal bilimlerin önemli bir yeri vardır. Genel manada ifade ettiğimizde, insan tarafından oluşturulan gerçekler ve toplumsal olgular sosyal bilimlerin ilgi alanıdır. Sosyal bilgiler ise tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, eğitim, hukuk gibi birbirinden bağımsız bilimlerden alıntılar yaparak ilköğretim okullarında sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir derstir.

Sosyal bilgiler ile sosyal bilimler arasında sıkı bir bağ vardır. Kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Öztürk (2009)'e göre ilköğretim okullarında sosyal bilimlerden alınan içerik, sosyal bilgiler dersinin ünitelerinde kaynaştırılıp bütünleştirilerek kullanılmaktadır. Ülkemizde 2005 yılında yürürlüğe giren ilköğretim sosyal bilgiler dersi 4.sınıf programında bulunan “geçmişimi öğreniyorum” ünitesini içeriği, tarih başta olmak üzere; antropoloji, sosyoloji ve coğrafya gibi sosyal bilimlere dayanmaktadır. Ayrıca gerek bu ünitenin gerekse diğerlerinin işlenmesi sırasında, içeriğin dayandığı sosyal bilimlerin yöntemleri işe koşulmaktadır.

Şekil 1: Sosyal Bilimlerin Sosyal Bilgilere Katkısı (Martorella, 1998: 22, Akt: Öztürk, 2009: 19).

2.2. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.2.1. Dünya’da Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi

Büyük medeniyetler kuran batı toplumlarında, ilkçağlardan itibaren sosyal bilgilerin içeriğini oluşturan sosyal bilimlerin konuları okullarda öğretilmiştir. Herodotes, Thukydides, Aristo, Eflatun aynı zamanda birer öğretmen olarak öğrencilere dersler vermişlerdir. Doğuda büyük bir medeniyet oluşturan Çin’de de Sima Qian ile Du-Yu tarih dersleri vermişlerdir. Selçuklu Nizamiye medreseleri ve sonrasında Türk ve İslâm devletleri ve Osmanlı medreselerinde sosyal bilgiler konularına yer verilmiştir. 13. asırdan itibaren Avrupa’da kurulan Paris, Bologna, Oxford gibi okullarda da bu derslere rastlanmaktadır (Bilgili, 2009: 19, Akt: Kılıçoğlu, 2009: 7).

Antik Yunana kadar inen okul geçmişlerine rağmen sosyal bilgilerin kapsamına giren derslerin yaygın bir biçimde okul programlarını girişi büyük ölçüde XIX. Yüzyılda Batı Avrupa ve kuzey Amerika ülkelerinde gerçekleşmiştir. Osmanlı Türkiye sinde kısa bir süre sonra bu gelişmeleri eğitim- öğretim programlarına yansıtmıştır. Fakat bu dersler, XX. Yüzyıla kadar bütün ülkelerde tarih, coğrafya gibi adlarla tek disiplinli program anlayışına göre yapılandırılmıştır (Öztürk, 2007:43, Akt: Kılıçoğlu, 2009 : 7).

İlk kez sosyal bilgiler adı altında bir dersin ilk ve ortaokullarda okutulmasını Fransız düşünürü Condercet savunmuştur. 1892 yılında ABD’de toplanan Ulusal Eğitim Konseyi tarafından ülkede “ulusal toplum” anlayışını oluşturmak üzere Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi konularından oluşan bir tür Sosyal Bilgiler dersi içeriği oluşturularak bir program hazırlanmıştır. Bununla birlikte, sosyal bilgiler terimi Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk kez 1916 yılında kullanılmaya başlanmıştır (Sözer, 1998a: 3).

ABD’de başlatılan sosyal bilgiler alanındaki gelişmeler, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de etkili olmaya başlamıştır. Disiplinler arası ve çok disiplinli bir program yaklaşımı ve bir ders olarak sosyal bilgiler, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet döneminde, bu

dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir (Öztürk- Dilek, 2003: 72).

1990'ların ikinci yarısında NCSS (National Council For Social), ülkede sosyal bilgiler öğretiminin “ Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin önermelerine yakın bir amaç, içerik ve yöntemle yapılması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda XX. Yüzyıla girerken ABD’de Sosyal Bilgiler programının, sosyal yapılandırmacılık kuramına bağlı, disiplinler arası, bütünleşmiş, tematik vb. bir karakter taşıdığı, problem çözme yöntemi ile işbirlikçi öğrenmeyi öngördüğü gözlenmektedir (Öztürk, 2007: 45, Akt: Kılıçoğlu, 2009: 8).

2.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi

Türk Eğitim tarihinde Türklerin islamiyeti kabul edişinden önce, toplumsal yaşamla ilgili birtakım bilgi ve kurallarla gelenek-görenekler çocuk ve gençlere öğretilmeye çalışılmıştır. İslamiyet’in kabul edilişinden sonra da daha çok İslam dinene temel olan konuların kazandırılması yolunda gidilmiştir. Osmanlılarda, özellikle sıbyan mektepleri ve medreselerde din temeline dayalı bilgiler programlarda ağırlık taşırken, Sosyal Bilimler içinde yer alan kimi dersler belirli saat ve sürelerde okutulmuştur (Sözer,1998:9) . Sosyal bilimlerin kapsamına giren dersler ilk kez sultan II. Abdülhamid zamanında Maarif Nezaretine bağlı, Usul-i cedide uygun eğitim-öğretim yapan birer ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında yer almıştır. 1904 te tüm okullar için yayınlanan yeni bir programa da yalnız Muhtasar Tarih-i Osmani dersi bulunmaktaydı. 1913 tarihli Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati kanunuyla tarih ve coğrafya derslerinden başka Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye ilköğretim programına konmuştur (Safran, 2008:13).

1952 yılında öğretmen okulları programına Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri yerine konulan sosyal bilgiler dersi, yine aynı yılda toplanan 5. Milli Eğitim 11. şurası kararları ile ilk ve orta dereceli okullarda okutulmaya başlanmıştır. Aynı ders 1962 tarihli İlkokul Program Taslağı’nda ise “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında

14 okulda pilot olarak uygulanmış ve pilot uygulamadan olumlu sonuç alınması sonrasında tüm okullarda uygulamaya konulmuştur. 1968 tarihli yeni İlkokul Programı ise aynı dersi “Sosyal Bilgiler” olarak benimsenmiştir (Binbaşoğlu, 1999: 68-69).

Ortaokullarda ise 1967 yılında yapılan programla daha önceleri ayrı ayrı ders olarak okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri sosyal bilgiler adı altında birleştirilerek ortaokul birinci ve ikinci sınıflarda (bugün ilköğretim 6. ve 7. sınıf) haftada beş, üçüncü sınıflarda (bugün ilköğretim 8. Sınıf) ise dört saat olarak okutulmuştur (Sözer, 1998a: 10).

1985 yılına gelindiğinde ise ortaokullarda sosyal bilgiler dersi kaldırılarak yerine milli tarih ve milli coğrafya dersleri konulmuştur. 1997 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesinden sonra Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 10.09.1997 tarih ve 143 sayılı kararı ile ortaokullardaki milli tarih ve milli coğrafya dersleri, sosyal bilgiler dersi adı altında birleştirilmiştir. Yine 02.04.1998 günü alınan 62 sayılı karar ile sosyal bilgiler dersi 4, 5, 6 ve 7. Sınıflarda okutulmaya başlanmıştır (Sözer, 1998a: 10)

2004-2005 eğitim-öğretim yılı sonunda bu program uygulamadan kaldırılmıştır. Bunun yerine Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 12.07.2004 tarih ve 118 sayılı kararı ile İlköğretim Sosyal Bilgiler (4. ve 5. Sınıf) dersi öğretim programı yenilenmiş, daha sonra 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı kararla İlköğretim Sosyal Bilgiler (6. ve 7. Sınıflar) dersi öğretim programı yenilenmiş ve uygulamaya konulmuştur (Akdağ, 2009: 15).

Yeni hazırlanan programda sosyal bilgiler dersinin vizyonu şu şekilde açıklanmıştır:

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi

üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2006: 25).

Yeni sosyal bilgiler programı, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2006: 25).

Ülkemizde 2005 yılı sosyal bilgiler programından önce 1968 yılına kadar tek disiplinli program anlayışı devam etmiş tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri ayrı ayrı ele alınmıştır. 1968 yılından 1980 yılına kadar 6. ve 8.sınıflarda sosyal bilgiler dersine yer verilmiştir. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesini izleyen yıllardan tek disiplinli olarak tekrar milli tarih ve coğrafya dersleri işlenmiştir. 1998 yılından sonra ise bu durum terk edilmiştir. Yeni ilköğretim programında sosyal bilgiler dersi 4. ve 7. sınıfları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Öztürk, 2007: 47 Akt: Kılıçoğlu, 2009: 9).

İlköğretim çağındaki çocuklara vatandaşlık bilgisi ve yaşam için gerekli değerler, tutumlar ve davranışlar hep sosyal bilgiler dersiyle öğretilmektedir. Bu yaşlardaki çocukların tarih, coğrafya, psikoloji ve ekonomi vb. sosyal bilim disiplinlerine ait bilgileri ayrı ayrı öğrenmeleri zor ve zaman alıcı olacaktır (Safran, 2008: 15). Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi farklı disiplinleri bütünleştirerek öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır.

Sosyal bilgiler eğitimi hala istenen ölçüde değildir. Gerek vatandaşlık görevleri olarak gerekse, bireylere kazandırılması gereken değerler, davranışlar olarak bir takım eksiklerin olduğu bir gerçektir. Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan, birbirine Atatürk

milliyetçiliği ile bağlı, Cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkan; geleneksel değerlerimizin olumlu yanlarını muhafaza eden, bununla birlikte çağdaş ve evrensel değerleri kabul etmeye hazır yeni nesiller yetiştirmek sosyal bilgiler eğitiminin başlıca görevlerindedir. Ülkemizde etkin, sorumlu, üretken, birbirine saygılı ve vatan perver bireyler yetiştirmenin yolu iyi bir sosyal bilgiler eğitiminden geçmektedir (Safran, 2008: 15).

2.3.SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE FARKLI YAKLAŞIMLAR

Sosyal bilgilerin evrensel tanımı sosyal bilimler ile felsefe ve din gibi diğer alanların vatandaşlık eğitimi amacıyla bütünleştirilmesi şeklinde yapılmaktadır. Bu tanımda bütünleştirme özelliği vurgulanmaktadır, çünkü sosyal bilgiler, felsefe, din ve sosyal bilimler ve diğer alanlardaki verilerin bir araya getirilmesi ne çalışan tek disiplindir. Bildiğimiz gibi sosyal bilgiler uzmanları çeşitli konularda çok farklı görüşlere sahiptirler. Bu farklılıkları gidermeye yönelik ile girişimleri ile dikkatleri üzerine çeken Barr, Barth ve Shermis sosyal bilgiler öğretimine rehberlik eden üç temel yaklaşımı şöyle tanımlamışlardır:

- 1) Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler
- 2) Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler
- 3) Yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgilerdir (Dönmez, 2003:35).

2.3.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Vatandaşlık aktarımı, sosyal bilgiler öğretimindeki en eski ve en yaygın yaklaşımdır (Öztürk, 2009: 5). Bu yaklaşımında, toplumun korunması için gerekli olduğuna inanılan değer yargılarının kabullenilmesi ve toplum inançlarına bağlanılmasını esastır (Barth ve Demirtaş, 1997: 9). Yaklaşımın amacı: kültürün temel

değer ve inanışlarını genç kuşaklara aktarmaktır. Bu yaklaşımdaki sosyal bilgiler programının içeriğinde öğrencinin şu kazanımlara ulaşması beklenir (Safran, 2008: 8):

- Geçmiş öğrenme,
- Geçmiş ve gelecekle gurur duyma,
- Sorumluluk alma,
- Uygun davranışlar sergileme,
- Otoriteye bağlılık.

Yöntem olarak vatandaşlıkla ilgili değer ve inançların öğretmen merkezli bir yaklaşımla aktarılması esastır. Kısaca bu yöntem bir telkin yöntemidir (Doğanay, 2002: 20, Akt: Kılıçoğlu, 2009: 8). Vatandaşlık aktarımı temel toplumsal kuruluşlar, değerler inançlar ve yönelimlere yönelik garantileri aşılıyarak mevcut durumu korumaya çalışır (Dönmez, 2003 :35).

2.3.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının etkili vatandaşlık için en iyi hazırlık olduğu varsayımına dayanır. Bu yaklaşıma göre öğrenciler, sosyal bilimlerin yapısı (onların temel kavramları, genellemeleri ve kuramları) ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Bu nedenle sosyal bilimciler tarafından tanımlanan önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar sosyal bilgiler programlarının içeriğini oluşturur (Öztürk, 2007: 25, Aktaran: Kılıçoğlu, 2009:6).

Bu yaklaşımın amacı, sosyal bilimcilerin düşünme yöntemini tam olarak öğrenmiş vatandaşlar yetiştirmektir. Öyle ki, bu tarz düşünmeyi öğrenen gençler de, sosyal bilimciler gibi algılayıcı ve ayırt edici olabilirler (Barth ve Demirtaş, 1997: 9).

2.3.3. Yansıtıcı (İnceleme) Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşım John Dewey'in düşüncelerine dayanmaktadır (Öztürk, 2009: 6). Sosyal bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin toplumsal ve bireysel problemler karşısında, makul mantıklı ve düşünülerek alınmış kararlara varmalarını sağlamaktır (Barth ve Demirtaş, 1997: 9). Bu yaklaşımda beceriler ön plana çıkmaktadır. Yansıtıcı inceleme yaklaşımında beceriler:

Okuma – yazma becerisi,

Farklı kaynaklardan bilgiyi kullanma becerisi,

Problemleri belirleme ve çözme becerisi,

Bilgiyi yorumlama becerisi,

Değerlerle ilgili durumları belirleyebilme ve çözüme ulaştırabilme becerisidir (Safran, 2008: 9).

Bu yaklaşımın temel yöntemi araştırma – incelemedir (Öztürk, 2009: 6). Bu yaklaşımda hedeflenen kazanımların gerçekleştirilmesinde kullanılan öğretim yöntem, teknikleri ile araştırma inceleme yoluyla öğrenmeyi destekleyen etkinlikler şöyledir (Doğanay, 2005):

- Yaratıcı drama,

- Rol oynama,

- Küçük grup çalışması,
- Ahlaki ikilemler,
- Sınıf toplantıları,
- Benzeşimler,
- İşbirlikli (Kubaşık) öğrenmedir.

Tablo 1:Sosyal Bilgilerin Üç Geleneği

	1-Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	2-Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	3-Yansıtıcı Problem Çözme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
AMAÇ	Vatandaşlık, en iyi karar verme yoluyla bir sistem olarak doğru değerleri telkin ederek gelişir.	Vatandaşlık, sosyal Bilimlerin içeriğinin, sosyal bilimcilerin düşünme tarzlarını kavratılmasıyla öğretilmektedir.	Vatandaşlık, hızla değişen dünyamızda vatandaşın ilgi alanları ve gereksinimlerinden yola çıkarak sürdürülen bir problem çözme işlemi ile öğretilir.

YÖNTEM	Değer ve inançların, uyum ve kabullenmeyi teşvik eden ders kitapları, ders anlatımı ve alıştırmalar ile aktarımıdır.	Öğrenciler sosyal bilimcilerin düşünme tarzını öğrenir.	Karar verme, görüşlerin test edilmesi yoluyla karışıklıkların giderilmesi ve problemlerin tanımlanmasına yönelik yansıtıcı bir problem çözme uygulamasıdır
İÇERİK	İnanışlar seçilerek öğretmen tarafından yorumlanır ve öğrencilerin kabul etmesi ve uygulaması gereken değer ve tutumlar doğrultusunda içerik olarak aktarılır	Her sosyal bilim alanı için farklı olgular, kavram ve genellemeler içeriği oluşturur, bir sosyal bilimci yaklaşımı ile bilgilerin doğruluğu test edilir.	Üzerinde durulacak içeriği oluşturan sorun ve konuları seçerken, baz olarak alınacak öğrenci gereksinim ve ilgi alanlarıdır.

Kaynak: (Barth ve Demirtaş, 1997:10).

2.4. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI

MEB (2005: 6)'ya göre Sosyal Bilgiler Öğretim programı amaçları aşağıdaki gibidir;

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3. Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerler yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

2.5. İLKÖĞRETİMDE SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ

Sosyal bilgiler dersi, her bireyin gücünü en iyi biçimde geliştirecek yaşantılara imkân vererek kendini tanımasına katkıda bulunur. Bağımsızlık, işbirliği ve kültürün düşünme, inanç ve davranma üzerindeki etkileri gibi insan ilişkilerini kavramak için gerekli olan kavram ve genellemelerin oluşturulup geliştirilmesi sosyal bilgilerle sağlanabilir. Sosyal bilgiler, insanın sınırsız isteklerini karşılamak için sınırlı kaynakları kullanmasına ilişkin kavram, beceri ve tutumları geliştirecek türde yaşantılar hazırlayarak onun ekonomik yeterlilik kazanmasına yardım eder ve vatandaşlık sorumluluğuna büyük önem verir (Sağlamer, 1997: 3).

Sosyal bilgiler dersinde çocuk, içinde yaşadığı yakın ve uzak toplumsal çevresini, geçmişi, bugünü ve geleceği yakından tanıma olanağı bulur. Çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde bu dersin önemli bir işlevi vardır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998:11).

Günümüzde özellikle yoksulluk, açlık, savaş, dış ilişkiler, işsizlik, hava ve su kirliliği, toplumsal yaşamdaki bozulmalar gibi sorunlar önemli sosyal sorunları oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler dersleri çocukların bu tür problemleri farkında olmalarını, niçin bu sorunların çözümünün kolay olmadığını, bu sorunlara çözümler üretirken hesaba katılması gereken değerlerin farkında olmalarını sağlar (Preston, 1974:1.8, Akt: Kılıçoğlu,2009:6).

Çocuğun zihinsel gelişimi tündengelimden tümevarıma doğrudur. Ayrıntılara ve parçalara ilk yıllarda dikkat etmez. Bu yüzden kazandırılacak davranışlarda ilk yıllarda bir bütün halinde verilmelidir. Sosyal bilgiler dersi de bütünlük ilkesine göre düzenlenmiş, çeşitli disiplinlerin birleşmesi ile oluşmuştur. Sosyal bilgiler dersi çocuğun doğumundan itibaren başlayarak onun çevresini tanımaya, yurt sevgisinin kuvvetlenmesine duyu organlarının keskinleşmesine, olayların nedenlerini anlama ve araştırma yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur (Binbaşoğlu, 1988:4).

2.6. SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILABİLECEK ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Yöntem “Bir amaca varmak için takip edilen, doğruluğu ve başarısı denenmiş en kısa ve emin yol, hareket ve iş tutma tarzıdır.” (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999:41).

Öğretme yöntemi, öğrenciyi hedefe ulaştırmak için izlenen yoldur. Yöntemle belli öğretme teknikleri ve araçları kullanılarak öğretmen ve öğrenci faaliyetlerinin bir plana göre düzenlenmesi amaçlanır. Bir başka deyişle, öğretme yöntemi, öğrencilere

bilgi, beceri ve tutum kazandırılması amacıyla yapılan gözlem, deney, planlama çalışmaları, uygulama ve çalışma tekniklerinin tümünü kapsar (Fidan, 1996:168).

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin, çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgileri özümsemeleri ve bu bilgilerden sonuç çıkarmaları esastır. Dersin bu özelliğinden dolayı, beceriye yönelik yöntemlerden daha çok bilgi kazandırıcı ve benimsetici yöntemler kullanılması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde her konu için geçerli olan uygun tek bir yöntem yoktur, konunun içeriğine göre uygulanacak yöntem ve teknikler vardır. (Vural, 2004: 171-172).

Sosyal bilgiler öğretiminde birçok öğretim yöntemi kullanılmaktadır; ancak dersle ilgili veriler dikkate alındığında uygulamada genel kavramların ve temel bilgilerin öğrenciye aktarılmasıyla sınırlı kaldığı görülmektedir. Bunun sonucunda da geleneksel olarak öğretmen ve ders kitabına bağımlı sözlü anlatım yönteminin kullanılmakta olduğu tespit edilmektedir. Kullanılması gereken öğretim yöntemlerinin de öğrenciye dönük, analizci, eleştirel; öğrencinin sosyalleşmesine, bağımsız karar vermesine, araştırma ve inceleme yapmasına olanak veren yöntemler olması gerekmektedir (Alkan ve Kurt, 2007: 93-94). Etkin bir öğretim için yöntem zenginliğine gitme artık evrensel bir kural haline gelmiştir. Öğretmenin etkin bir öğretim için seçim yapabileceği yöntem sayısı da sınırsızdır; çünkü her öğretmen kendi yaratıcılığını kullanarak yeni yöntemler geliştirebilmektedir (Küçükahmet, 1994 :41).

Öğrenmenin öğrenci merkezli olmasını destekleyenler sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere doğrudan açıklama yapmasından çok onlara kılavuzluk yapması gerektiğini savunmaktadırlar. Bunlara göre; her zaman değilse bile genellikle öğretme/öğrenme işi öğrencilerin ilgi, yetenek ve dileklerini dikkate alarak düzenlenmelidir. Öğrencilerin öğreneceği konulara karar vermede söz hakkı olup bu bilgilerin düzenlenmesinde rol oynaması gerekir. Öğretmenin bu etkinlikteki rolü, rehberlik ve danışmanlıktır. Öğrenciden de problemi çözmesi veya bilgileri keşfetmesi beklenir. Böylece öğrenci aktif durumda olacaktır. İşte bu düşüncelerden hareketle Sosyal Bilimler/Bilgiler öğretiminde daha davranışçı olarak nitelenen öğretmen

merkezli ve daha keşfedici olarak nitelenen öğrenci merkezli metot, etkinlik ve stratejilerin birlikte kullanılması tavsiye edilmektedir (Köstüklü, 1998: 34-35).

2.6.1. Anlatım Yöntemi

Öğretmenin ya da onun yerinde olan birinin bir konuya ilişkin bilgilerini pasif bir şekilde, oturarak dinleyen öğrencilere iletmesi biçiminde uygulanan geleneksel bir öğretim yöntemidir (Büyükkaragöz, S.Savaş ve Çivi, Cuma,1999:70). Anlatım yöntemi öğretmen merkezli bir yöntemdir (Demirel, 1999: 82). Düz anlatım yönteminde öğretmen konuyu tekdüze değil, ilgi çekici hale getirerek anlatmalıdır. Öğretmen, konuyu anlatırken önemli kavramları vurgulamalı, ders araç ve gereçlerini kullanmalıdır. Bu yöntemin daha faydalı olması için, diğer yöntemlerle desteklenmelidir. Örneğin; soru cevap, örnek olay, tartışma yöntemleriyle desteklenebilir. Düz anlatım yönteminde, öğretmenin kullanacağı süre öğrencinin dikkatini en çok vereceği süre olan 20 dakikayı geçmemelidir. Düz anlatım yönteminin faydalı olabilmesi için, öğretmen sınıfla iyi bir diyalog kurmalı ve vücut dilini, jest ve mimiklerini iyi kullanmalıdır (Köstüklü, 2006: 36- 37).

Davies (1980: 38) anlatım metodunda öğretmenlerin doğaçlama değil hemen hemen her zaman önceden hazırlanmış detaylı ders notlarını kullanmaları gerektiğini ve anlatım metodunda görsel ve işitsel araç gereçlerinde mutlaka kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Davies 1980: 38. Aktaran: Tokcan ve Demirkaya, 2009 :452).

Sosyal bilgilerin öğretiminde, bu yöntem kullanılırken en çok dikkat edilecek nokta, kısa bir süre içinde öğrencilere çok fazla bilgi yükleyeceğinden, onları sıkılamaya özen göstermektir. Bunun için de, düz anlatım yöntemi diğer yöntemlerle desteklenmelidir (Sözer, 1998:80).

2.6.2. Örnek Olay Çalışması:

Örnek olay yöntemi, gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamında çözülmesi yoluyla öğrenmenin sağlanmasıdır. Bu yöntem öğrencilere bir konu ya da beceriyi kazandırmak ve o konuda uygulama yaptırmak amacıyla kullanılır (Demirel, 1995:48).

Örnek olay yöntemi, öğrencileri günlük hayatla yüz yüze getirir. Öğrenciler, gerçek olayla karşı karşıya bırakıldığı için, dersi daha iyi öğrenmeleri sağlanmış olur. Öğrencilerin bağımsız düşüncelerini sağlar. Orijinal fikir üretmelerini, bu fikri ortaya koyma ve tartışma özelliklerini geliştirir. Öğrencilerin tarih konularına yönelik, olumlu tutum oluşturmalarını sağlar. Öğrencilere, ders kitabı dışındaki materyallerden, faydalanma imkânı sağlar(Köstüklü, 2006: 38). Örnek olay yönteminin sağladığı en büyük yarar, öğrencilere bildiklerini, kavradıklarını gerçek durumlara uygulama fırsatı vermesidir. Bu yöntem öğrenci merkezlidir. Bir problemi çözmeye ve analiz edip sonuca ulaştırmayı öğrenirler (Sönmez, 1993: 265).

Örnek olay yönteminin etkili olarak kullanımı için aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir (Küçükahmet, 2003: 72-73 Aktaran : Kaya,2008: 36-37):

1. Öğrencilerin seviyelerine ve olgunluk düzeylerine uygun bir örnek oluşturma.
2. Örnek olayı açık bir biçimde yazma.
3. Olayın istenilen yönde tartışılmasına yarayacak kilit sorular hazırlama.
4. Olaya ilişkin yeterli materyallerin ve kaynakların sağlandığından emin olma.
5. Öğrencilerin bu etkinlikten yararlanabilmesi için olayı iyice anladıklarından emin olma.

6. İstenilen yönde ilerlediklerinden emin olmak için öğrencileri periyodik olarak kontrol etme
7. Öğrencilerin yanlış çözümlere gitmelerini önleme.
8. Olayın tüm olarak değerlendirilmesini yapma.
9. Öğrencilerin tecrübeleri değerlendirmelerine yardım etme.
10. Olay münakaşaya açık bir konu ise idareyi önceden haberdar etme.
11. Bu yöntemle birlikte diğer yöntemlerin, uygulanmasına özen gösterme.

2.6.3 Soru-cevap Yöntemi

Soru- cevap yöntemi öğretmenin bir konuyla ilgili, öğrencilere birtakım sorular sorması ve bu sorulara aldığı cevapları eleştirerek öğretim yapmasıdır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999:73). Soru sorma yönteminin uygulanması, geleneksel yöntemde olduğu gibi birebir cevap verilmesini değil; farklı yorumlarda bulunma, tartışma, sonuç çıkarma, çıkarımda bulunma gibi farklı düşünme biçimlerini içine alır. Soru sorulduğunda öğrencinin zihni aktif olarak harekete geçer ve öğrenci merkezli aktif düşünmeye yardımcı olur (Açıkgöz, 2004:250).

İnsanların düşünmesi, daha çok daha çok kafalarında soru işareti oluşturarak mümkün olmaktadır. Bu yüzden insanların zihinlerini çalıştırmak için sorulara ihtiyaç vardır. Öğrenme zihindeki sorulara cevap bulmaya yönelik olduğunda daha anlamlı olmaktadır (Polat, 2006: 33). Öğrencilerin sorun çözen, karar veren, süreyi verimli kullanan kişiler olarak yetişmeleri gerektiğinden bu yeterliliklere sahip olmak için soru sormaları gerekmektedir. Bu durumda öğretmenin de doğru, nitelikli soru sormayı bilmesi, soru sorarken öğrencilere de örnek olması önemli bir noktadır (Nas,2000:124).

Soru cevap metodunun etkili olarak kullanılabilmesi için dikkat edilecek hususlar şunlardır (Büyükkaragöz, S. Savaş ve Çivi, Cuma,1999 :73):

1. Soru önce bütün sınıfa sorulmalı, öğrencilerin düşünceleri için bir süre beklendikten sonra cevap istenmelidir.
2. Öğrencilere ad ve soyadlarıyla hitap edilerek soru sorulmalıdır.
3. Öğrenci cevap veremediği zaman fazla ısrar edilmemeli, başka bir öğrenciden cevap istenmelidir.
4. Öğretmen soruları samimi ve tatlı bir dille sormalı, öğrencilere güveni olduğunu belirten tavırlar takınmalıdır.
5. Sınıfta konuşma gücünü çeken heyecanlı öğrencilere gerekli yardım yapılmalı ve bu öğrenciler konuşmaya isteklendirilip cesaretlendirilmelidir.
6. Sorular sık sık tekrar edilmemelidir; çünkü sorunun tekrarlanacağını bilen öğrenci ilk sorulduğunda dikkatle dinlemez.
7. Doğru cevap veren öğrencinin cevabı “doğru”, “tamam”, “güzel” gibi sözlerle pekiştirilirken; yanlış ya da eksik cevap veren öğrencilerin de sınıf karşısında utanmasına neden olacak davranışlardan ve sözlerden kaçınılmalıdır.
8. Öğretmen öğrencilerin cevaplarındaki eksiklikleri kendisi tamamlamalıdır.
9. Sorulan soru sınıfta cevapsız kalırsa, soru birkaç parçaya ayrılarak yeniden sorulmalı, böylece öğrencilerin soruyu cevaplandırmalarına yardımcı olunmalıdır.

10. Öğrenciler soru sormaya cesaretlendirilmeli ve isteklendirilmelidir. Böylece öğrencilerin derslere daha aktif katılımları sağlanmış ve derse olan ilgileri artırılmış olur.

2.6.4. Tartışma Yöntemi

Tartışma iki ve ya daha fazla kişinin belli bir konuda kendi düşüncelerini sergileme yoluyla fikir alışverişinde bulunmasıdır (Tokcan ve Demirkaya, 2009 :454). Tartışma, öğrencilerin birbirleriyle, öğretmenle daha yoğun etkileşim, daha etkili iletişim kurmasını sağlar (Nas, 2000:150).

Anlatma yönteminin uygulanışında soru-yanıt, tartışma kullanılmazsa iletişim bile yoktur; tek yönlü iletim vardır. Tartışmaysa çok yönlü iletişimi olanaklı kılar (Nas, 2000:150).

Tartışma yöntemi bir konu ya da problem üzerinde katılımcıları düşünmeye yöneltmek, konu ya da sorunla ilgili iyi anlaşılmayan noktaları açıklığa kavuşturmak, soruna çözüm üretmek için kullanılan bir yöntemdir (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 47).

Özden (1999:156) göre; tartışma yöntemi dinleyerek ve fikir alışverişinde bulunarak öğrenmeyi tercih edenler için etkilidir. Derse katılmak ve anlatılan konuları hissetmek isteyen öğrenciler tartışma yöntemini tercih ederler. İnsanlarla değerlerle, olayların gerçekleştiği ortamın özgün koşulları ile ilgilenen öğrenciler bu yöntemin uygulandığı derslerde daha başarılı olurlar. Tartışma “Niçin”ini ortaya koymaya yarayan bir yöntemdir. Geleneksel müfredat programlarını çok parçalanmış bulan öğrencilere konunun bütünü kavramada yardımcı olur. Tartışmada en büyük sorumluluk tartışmayı yöneten lidere düşer. Bu görev çoğu kez öğretmene düşmekle birlikte, tartışmaların öğrencilerle birlikte yönetilmesi de mümkündür. Fakat yinede tartışma yönetiminde beklenen yararın elde edilmesinde temel sorumluluk öğretmenindir (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 47).

Bu yöntem güdümlü tartışma ve serbest tartışma olarak ikiye ayrılır. Serbest tartışmada öğrenciler akıllarına her gelen düşünceyi söyleyebilirken, güdümlü tartışma hazır bulunuşlukları birbirine yakın grupların ve tartışmayı yönetecek bir öğrenci grubunun olmasını gerekli kılar. Güdümlü tartışma, tartışma öncesinde belirlenen bir konu etrafında gelişir (Sönmez, 2008: 225).

Tartışma yöntemi problem çözme, yeni kavramları kullanma, eski bilgileri yeni durumlara uygulama, eleştirici düşünme yeteneklerinin geliştirilmesinde kullanılabilir. Özellikle sosyal bilgilerdeki problemlerin çözümünde, edebiyat derslerinde bir yapıdaki karakter, olay ve olguların analizinde, laboratuvar çalışmalarının sonunda, somut olguların soyut olarak ifade edilmesinde oldukça etkin bir tekniktir. Tartışma tekniğinin en önemli özelliklerinden biri, konu alanı ile ilgili davranışlar kazandırılırken yan ürün olarak toplumsal yaşantı için gerekli birçok becerinin geliştirilmesine yardımcı olmalıdır. Tartışma yoluyla öğrenciler güzel konuşma, düşündüklerini sözel olarak ifade edebilme, fikirlerini belli ölçütlere dayanarak savunma, başkalarının düşüncelerine saygılı olma gibi özelliklerini geliştirebilirler (Fidan ve Erden,1994:186).

2.6.5. Problem Çözme Yöntemi

Öğretim yöntemi olarak problem çözme sürecinde; problemleri bir durumla başa çıkma yolları, derslerdeki konular aracılığıyla öğrenciye uygulamalı etkinlikler adım adım verilerek, problem çözme öğretilir (Kalaycı, 2001:17).

Problem çözme, akla yaratıcılığa dayanan bir işlemdir. Bu yolla ilişkiler belirlenir, yeni ilişkiler kurulur, sonuç çıkarılır, genelleme yapılır. Eğitilmiş birey karar verebilmeli, bilgi üretmeli, sorun çözmelidir. Bu yeterlilikler demokratik yaşamın bir gereğidir (Nas, 2000:127).

Problem çözme, öğrencilerin karar verme ve çözüm üretme yeteneklerini geliştirmek için kullanılan bir öğretim yöntemidir. Problem çözme, istenilen hedefe

varabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları türlü olanaklar arasından seçme ve kullanmadır (Polat, 2006: 37). Problem çözme, teorileri test etmeyi seven, eşyanın nasıl çalıştığını merak eden öğrenciler için etkili bir öğretim yöntemidir (Özden, 1999:162).

Problem çözme yönteminin kullanılmasında asıl amaç, öğrencilerin okul yaşamı dışında başka problemlerle yüz yüze geldiklerinde bunlarla baş edebilme becerisi kazandırmaktır (Kalaycı, 2001:41).

Problem çözme, istenilen hedefe ulaşabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları türlü olanaklar arasından seçme ve kullanmadır. Bu yöntem, bir problemin çözümü için genelleme ve sentez yapmada kullanılır. Daha çok araştırma yoluyla öğretme yaklaşımında, bilimsel alanın uygulama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında, duyuşsal alanın analiz ve sentez özelliklerini geliştirmede kullanılır (Vural, 2004:123).

Problem çözme yönteminin sosyal bilgilerde bir yöntem olarak kullanılmasının amacı bireylerde bilimsel düşünme ve problem çözme becerisini geliştirmektir. Öğrenmenin birikimli bir süreç olduğu ve ilköğretimdeki öğrenmelerin gerek bilişsel, gerek duygusal, gerekse devinişsel acıdan sonraki öğrenmelere temel oluşturduğu düşünüldüğünde, problem çözme yönteminin ilköğretim düzeyinde uygulanmasının önemi ortaya çıkmaktadır (Kalaycı,2001:38).

2.6.6. Gezi-Gözlem ve İnceleme Yöntemi

Gezi- gözlem yöntemi, sistematik olarak doğal ya da toplumsal olguları inceleme, verileri kaydedip bir yargıya varma süreci olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2008:249). Gözlem gezisi basit bir ziyaret değil, bir öğretim yöntemi olarak uygulanmalıdır. Gözlem gezisinde edinilecek deneyimlerin değeri gezinin iyi planlanmış olmasına bağlı olacaktır. Ön hazırlığın yetersizliği nedeniyle birçok gezinin

boşa gittiği ve öğrencilerin hiçbir tecrübe edinmeden döndüğü olmaktadır (Özden, 1999:168).

Gezi- gözlem ve inceleme, öğrencilerin eşya, olay ve varlıkların doğrudan kendilerine bilgi edinmelerini ve onların bilimsel bir araştırmayla ilgili temel becerileri kazanmalarını sağlayan etkili bir öğretim yöntemidir (Aykaç, 2006: 214).

Gözlem yönteminin başarıya ulaşabilmesi için öğrencinin bu sürece istekli ve bilinçli katılması, yani gözlemi kurallarına uygun olarak yapması gerekmektedir. Ayrıca bu teknikte öğrencilere kazandırılacak davranışlar en az uygulama düzeyinde olmalıdır. Öğrenci hem gözlem yapacağı olgunun hem de gözlemin bilgi ve becerilerine sahip olmalıdır(Sönmez, 2008:251).

Gözlem gezileri yapılırken, dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar vardır. Öncelikle, yapılacak gezi işlenecek konuyla ilgili ve maliyeti düşük olmalı, çok uzun olmamalı, öğrencilerin anne ve babalarının onayı ile yapılmalıdır (Köstüklü, 2006: 49).

Gezi- gözlem ve inceleme yönteminin öğretimde uygulanmasının birçok yararı vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Doğanay, 1993:16):

1. Öğrencilerin eşya, olay ve varlıkların doğrudan kendilerinden bilgi edinmelerini sağlar.
2. Öğrenciler yakın ve uzak çevrelerini daha iyi tanıma imkânını elde ederler.
3. Ders konularının ele alınmasında çevredeki çeşitli kaynaklardan yararlanılmasına fırsat verir.
4. Daha çok duyu organının öğrenmeye katılmasını sağlar.
5. Öğrencilere bilimsel araştırma ve incelemeyle ilgili temel becerileri kazandırır.

6. Öğrencilere gerçek ve hayati bilgiler kazandırır.
7. Öğrencilerin iyi birer gözlemci olmalarını sağlar.
8. Öğrencilere yurt ve çevre sevgisini kazandırır.

Gözlem gezisi, çocuğun bilgi kazanmasına, duyu organlarının eğitimine, zihninin gelişmesine yardım eden bir yöntemdir. Eğitimde nesne, olay ve olgular ve bunlar arasındaki ilişkiler birlikte gözlenir ve incelenir (Binbaşıoğlu, 1988: 52).

2.6.7. Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi

Gösteri yöntemi, öğretmenin sınıfta, atölyede ya da laboratuarda herhangi bir konuyu öğrencilerin önünde birtakım araç ve gereçleri kullanarak açıklaması demektir. Bir başka deyişle, öğretmenin bir konuyu öğrencilere birtakım araçları göstererek ya da kullanarak anlatmaya çalışması gösteri metodunu uygulaması demektir (Büyükkaragöz ve Çivi ,1999:99).

Gösteri, izleyici grubun önünde bir işin nasıl yapılacağını göstermek ya da genel ilkeleri açıklamak için başvurulan bir tekniktir (Demirel, 1999:92). Bu yöntem özellikle göze ve kulağa hitap etmesinden dolayı etkili bir öğretim yöntemidir (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 47-48)

Gösteri yöntemini sınıf içinde etkili bir şekilde uygulayabilmek için dikkatli bir hazırlık gerekir. Bu hazırlık yapılırken şu hususlara dikkat edilmelidir (Demirel, 1999:93):

1. Bu dersle ilgili gösterinin hedefleri nelerdir? Öğrencilere öğretilmek istenen bir beceri mi yoksa sadece bir ek bilgi midir?

2. Gösteri için yeterli araç ve gereç var mıdır? Gösteri, gerçek araçlar kullanılarak yapılabildiği gibi modeller kullanılarak da yapılabilir. Bunlardan başka resim, dia, film şeridi, hareketli filmler, basit çizimler ya da semboller kullanılarak da yapılabilir. Yapılan hazırlıkta bu araçlardan hangilerine ihtiyaç duyulduğu kararlaştırılmalıdır.
3. Gösteri için yeterli zaman ayrılmış mıdır? Bu arada öğrencilerin düşünceleri, sordukları sorular da göz önünde tutulmalıdır.
4. Öğrencileri hazırlamada en önemli husus, onlara bu gösterinin hedeflerinin ne olduğu iyice anlatmaktır. Öğrencilerin ilgisini çekebilmek için bu hedefler açık seçik ortaya konmalıdır.

Ayrıca öğrenciler, bunun önemini ve niçin öğrendiklerini de anlamalıdır. Öğrencileri hazırlamada şu sorulara cevap aranmalıdır.

- a. Hangi hedeflere ulaşılabilecektir. Bu hedeflere ulaşmada öğrenciler ne gibi bir rol oynayacaktır? Bu gösteriye öğrencilerin ilgisini çekecek hususlar nasıl sağlanacaktır?
- b. Gösteri sırasında öğrenciler olaya nasıl iştirak edeceklerdir? Gösteri ilerledikçe öğrencilere hangi sorular sorulacaktır?
- c. Gösteri sırasında öğrenciler not alacaklar mı, yoksa bazı önemli noktalar onlara teksir halinde mi verilecektir?
- d. Yapılan hazırlıklar tüm araç ve gereçler ve öğrenciler hazırsa, artık gösteriye başlanabilir. Tüm gösteride ana amaç, öğrenmeyi sağlamak olmalıdır.

Gösteri yöntemi hem öğretmen hem de öğrenci merkezli bir yöntemdir. Yöntem daha çok öğrencilerin psikomotor becerileri kazanmasında etkilidir. Gösteri yönteminde

öğrencilerin bireysel farklılıklarına çok dikkat etmeli her öğrenciye davranışı kazanabilmesi için gereken zaman tanınmalıdır. Bu yöntem kullanılırken dikkat edilmesi gereken diğer bir hususta beceriler sırasıyla ve aşamalı olarak öğretilmeli, bir beceri öğrenilmeden diğerine geçilmemelidir (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 47).

2.6.8. Beyin Fırtınası Yöntemi

Beyin fırtınası; bir konuya çözüm getirmek, yaratıcı problem çözme gücünü geliştirmek amacıyla öğretmenlerin sınıf içinde kullandıkları bir tekniktir. Öğrencilerin yaratıcı ve orijinal fikirler üretmelerine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Beyin fırtınası; hayal yoluyla öğrenmeye de imkân verir. Ayrıca bu teknikle, aniden akla gelen görüşlerin ortaya çıkması sağlanmaktadır (Büyükkaragöz, S. Savaş ve Çivi, Cuma, 1999:89). Beyin fırtınası grubun problemlerini ve istenen çıktıyı etkileyen bütün faktörlerin ortaya konmasında son derece etkili bir yöntemdir. Beyin fırtınası değişik olaylar karşısında, çok sayıda düşüncenin üretilmesi için kullanılan bir tekniktir. Grubun her üyesi sıra ile tartışılan problemlerle ilgili düşüncelerini ortaya koyar (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 48).

Beyin fırtınası, belli bir konu veya probleme ilişkin öğrencilerin fikirler veya seçenekler geliştirmelerine olanak sağlar, öğrencileri olaylar veya olgular hakkında varsayımlar üretmeye yöneltmektedir. Ayrıca, tersine beyin fırtınası aktiviteleriyle de öğrenciler, problemleri tersinden ele alarak irdeleyebilirler. Bu yolla, eğitimde olayların yanlış veya olumsuz yönlerini vurgulamak, dolaylı çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmıştır (Saban, 2002:259).

Beyin fırtınası katılımcıların hayal güçlerini kullanmalarını sağlayan ve yaratıcılıklarını yüreklendirici bir sorun çözme yöntemidir (Gözütok, 2006:246).

Bu yöntemin uygulanabilmesi için hedef davranışların en az uygulama düzeyinde olması, sorunun birden fazla çözüm yolunun bulunması ve öğrencilerin çözüm için önkoşul olan davranışları kazanması gerekir (Sönmez, 2008:237).

Beyin fırtınası yönteminin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için şunlara dikkat etmek gerekir (Saban, 2002: 260):

1. Beyin fırtınası esnasında öğrencilerin ileri sürdükleri fikirler asla eleştirilmemelidir; çünkü öğrencilerin hayal güçlerini rahatça kullanabilmeleri için, düşüncelerinden dolayı yargılanacakları endişelerini taşımamaları gerekir.
2. Beyin fırtınası esnasında öğrencilerin sınırsız düşünmesi özendirilmelidir. Dolayısıyla, öğretmen için öğrencilerin ürettikleri fikirlerin acayip veya tuhaf olması pek önemli değildir. Aksine, bu tür fikirler özendirilir; çünkü beyin fırtınası esnasında ortaya atılan olağan dışı fikirler problemlere yeni çözüm yolları üretmek için gereklidir.
3. Beyin fırtınası esnasında öğrencilerin fikirlerinde genellikle nitelik yerine nicelik aranmalıdır. Bu nedenle, beyin fırtınası modeli uygulanırken öğrencilerin karşılaştıkları probleme ilişkin olarak iyi bir çözüm olasılığını artırmak için, onların mümkün olduğu kadar çok sayıda fikir üretmelerini cesaretlendirmek temel prensiptir.
4. Öğrencilere beyin fırtınası yaptırmanın amaçları, gelişme ve geliştirme olmalıdır; çünkü öğrencilerin fikirlerinden de esinlenerek, düşünce listesindeki fikirlerin çoğaltılması amaçlanır.

Beyin fırtınası yöntemi ile ders işlenirken öğrencilere sunulacak olan problem çok iyi seçilmelidir. Öğrenciler çözüme kavuşturamayacakları ve üstesinden gelemeyecekleri problemlerle karşı karşıya bırakılmamalıdır. Ayrıca seçilecek problem

öğrencilerin ilgilerini çekecek konulardan seçilmelidir (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 49).

2.6.9. Rol Oynama Yöntemi

Çağdaş öğretim yöntemlerinden biri olan rol oynama yöntemi, öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir kişiye girerek ifade etmesini sağlayan bir tekniktir (Demirel,1999:95).

Rol oynama yöntemi ile öğrencilerin tarihte yer almış insanları yakından tanımaları ve anlamaları olanaklıdır. Bunun için öğretmenin o kişilerin karakterleri, davranışları, siyasal eğilimleri, soysa görüşleri ve diğer gerekli bilgilerle ilgili kaynakları öğrencilere temin etmesi gerekir (Paykoç, 1991: 84-85).

Öğretmenin kılavuzluk etme görevini etkin bir şekilde yerine getirdiği yöntemin etkili bir şekilde uygulanmasında, öğrencilere rol dağıtırken dikkatli olunmalı, özellikle ilk uygulama için gönüllü ve başarılı öğrencilerin rol almasına özen gösterilmelidir (Demirel, 1999: 96).

Roller ve oynayacak kişiler belirlendikten sonra sahne düzeni ya da durum öğrencilere açıklanır. Rol yaparken öğrencilerden öğrendikleri diyalogda ya da bir konuşma metninde geçen aynı cümleleri kullanma yerine o durumda söylenmesi gereken ve öğrendikleri cümle kalıbına uygun düşen kendi cümlelerini kullanmaları istenir (Demirel, 1999: 96).

Bu teknik öğrencileri etkin bir şekilde katılımını sağlamada son derece etkilidir. Çünkü öğrenciler hedef davranışın örneğini taklit ederek, jest, mimik ve vücut hareketleri yaparak, ses tonunu ayarlayarak bir sunum gerçekleştirmektedirler(Sönmez, 2008: 248).Ayrıca bu teknik, önyarguların farklı görüşlerin ve çatışan duyguların yer aldığı tarihi ve çağdaş sorunların açığa vurulmasında da etkilidir (Tan. Kayabaşı ve Erdoğan, 2002: 45)

2.6.10. Benzetim (Simülasyon)

Benzetim yöntemi, sosyal bilgiler dersinde tarihi olayları ve kavramları, imkânlar ölçüsünde, sınıf ortamında dönemin şartları da dikkate alınarak canlandırmada kullanılabilir. Canlandırma öğrenciler tarafından yapılır. Öğrenci aktif olduğu için öğrenilen bilgiler kalıcı olur. Empatiyi güçlendirir, öğrencileri grup çalışmasına teşvik eder. Benzetim yöntemi, bir tarihçi veya bir tarihçi şahsiyetin bakış açısıyla öğrencilere geçmişi anlayabilme imkanı verir (Köstüklü, 2006:62).

Bu yöntem uygulanırken belli hususları göz önüne almak gerekir. Öncelikle öğretmen eğitim ortamında bir rehber konumunda olmalı yalnızca amaçtan sapmalar olursa müdahale etmelidir. Hedefler en az uygulama düzeyinde olmalıdır. Öğrenciler olguyu incelemeli, duruma katılmalı, rol almalı ve çözüm üretmelidirler (Sönmez, 2008: 144).

2.6.11. İstasyon Tekniği

Herhangi bir konuda belli aşamalardan geçerek ve etkinlikleri tamamlayıp sürdürerek kişilerin ya da grupların görüş oluşturmasını sağlayan bir öğretme öğrenme tekniğidir (Sönmez, 2008: 253).

İstasyon yönteminde üç ayrı masadan oluşan üç istasyon vardır. Masalar üçgen olacak şekilde birbirine uzak bir biçimde yerleştirilir. Masalara karton, boyama kalem, makas gibi aletler bırakılır. Daha sonra ise bir konu belirlenir. Öğrenciler belirlenen konuda kendi masalarına ait olan sorumluluğu yerine getirmeye çalışır. Öğretmenin komutuyla öğrenciler yer değiştirerek diğer grubun kaldığı yerden çalışmayı devam ettirir (Tokcan ve Demirkaya, 2009: 459).

İstasyon tekniği öğrencilerde birlikte çalışma, birbirlerini tanıma, özel yeteneklerini ortaya koyma, iletişim, kurallara uyma, başlanmış olan bir işe katkı getirme gibi becerilerin gelişmesine katkıda bulunur. Seçilen toplumsal bir sorun üzerine düşünen bireyler kendilerinin de bir şeyler yapabileceklerini fark ederler. Bu

durum da kendilerine güven duymalarını sağlar. Çekingen öğrencilerin öğretim sürecine aktif katılımını sağlar. (Tokcan ve Demirkaya, 2009: 459).

2.6.12. Altı Şapka Düşünme Tekniği

Altı şapkalı düşünme, düşünce ve önerilerin belli bir düzen içinde sunulması ve sistematikleştirilmesi için kullanılan bir tekniktir. Şapkalar düşüncelerin ayrışması için kullanılan bir semboldür. Şapkaların rengi değiştiğinde rengin simgelediği düşüncelerin belli bir düzen içinde sırayla aktarılması beklenir De Bono altı şapka düşünme tekniğinin iki temel amacı olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki, düşünürün her seferinde sadece bir şeyle uğraşmasını sağlayarak düşünme etkinliğini sadeleştirmektir. İkinci amaç ise, düşünme biçimlerine istenildiği anda geçiş yapabilmektir (Tokcan ve Demirkaya, 2009: 457-458).

Bu tekniğin kullanılabilmesi için hedef davranışların en az uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarında olması gerekmektedir. Teknik çok yönlü bir düşünce tarzını savunduğu için tek çözümlü olan olgular bu yönetime uygun olmayabilir (Sönmez, 2008: 135).

Altı şapka düşünme tekniği bir yandan bireylerdeki yaratıcı düşüncüyü geliştirirken bir yandan da karar verme becerisini geliştirir (Tokcan ve Demirkaya,2009: 458).Bu teknik farklı düşünme biçimlerinin hesaba katılarak dengeli ve bütüncül bir yargıya varmayı kolaylaştırır (Doğanay,2009:179).

Şapkaların renklerine göre anlamları şöyledir (Tokcan ve Demirkaya,2009:458): Beyaz şapka tarafsızlığı temsil eder. Bilgiyi esas alır. Kırmızı şapka duygusallığı temsil eder. Bu şapkanın düşünme biçimi olaylara duygusal açıdan bakmayı gerektirir. Siyah şapka ise olguya karamsar bakışın oluşturduğu gruptur. Sarı şapka olaylara iyimser yönden bakışın yer aldığı gruptur. Olayların olumlu yönleri iyimser bir bakış açısıyla ortaya konur. Yeşil şapka grubu ise olaylara farklı bir pencereden bakarak yaratıcı bir bakış açısı izler. Mavi grup ise olayları tüm yönleriyle değerlendiren gruptur.

2.6.13. Konuşma Halkası

Konuşma halkası öğrencilerin görüş farklılıklarını görmeye ve farklı görüşlere saygı gösterme davranışını geliştirmeye yarayan bir tekniktir. Bu tekniğin bir amacı da sınıf içinde güven ve saygı atmosferi oluşturmak, öğrenciler arasındaki ilişkileri ve iletişimi geliştirmektir. Konuşma halkası bir öykü, olay, resim gibi durumla ilgili yapılır. Öykü önce anlatılır, okunur, canlandırma izlenir ya da olay açıklanır. Bu yöntemde öğrencilere olay ya da öyküdeki kişilerin yerine koyarak düşünceleri beklenir. Böylece empati yetenekleri gelişir (Tokcan ve Demirkaya, 2009: 461).

Bu tekniğin uygulanması sırasında dikkat edilecek diğer uygulamalar ise şunlardır (Sönmez, 2008: 240):

1. Sıralar sınıfın arkasına dizilmeli ve öğrencilerin çember şeklinde oturmaları sağlanmalı.
2. Tekniğin uygulanması sırasında uyulacak kurallar tahtaya yazılmalı ve öğrencilere duyurulmalı.
3. Yakın arkadaşlar yan yana oturtulmamalı ve kız erkek ayrımı yapılmamalı
4. Konuşma sırasını belirten bir araç saptanmalıdır. Bu araç mendil, silgi, kalem ve benzeri nesnelere olabilir. Bu cisim konuşma sırası gelenin eline verilmeli bu araç eline gelmeden kimse konuşmamalıdır.
5. Bir soru sorulduğunda tüm katılanlar tarafından yanıtlanmadıkça ikinci bir soruya geçilmemelidir.
6. Tüm sorular ve yanıtlar bittikten sonra öğretmen görüşlerini belirtmelidir. Durumu özetlemelidir.

2.7.ÇİZGİ FİLM OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŞ

2.7.1.Çizgi Filmin Tanımı:

Çizgi film tek tek resimleri ya da hareketsiz nesnelere gösterim sırasında hareket duygusu verebilecek şekilde düzenlemek ve filme aktarma işlemi olarak tanımlanmaktadır (Can, 1996:3).

Gelişiminden günümüze çizgi film (canlandırma sanatları), kullandığı malzemenin çeşitliliği ve teknoloji ile olan paralel gelişiminden dolayı, tam bir tanımlama içine alınamamaktadır (Kaba, 2002, s.135).

Çizgi film anlatım bakımından karikatür ve çizgi romana yakındır ama onlardan farklı olarak kendine özgü bir yaratma süreci teknikleri, anlatım dili ve yayınlama ortamı vardır. “Çizgi filmlerin en önemli özelliği hareketliliği, anlatacağı konuyu hareketle anlatmasıdır. Bu şekilde etki yaratır. Bunun yanı sıra hızdan ve yinelemelerden de yararlanır” (Stephenson, 1973: 16 Aktaran: Özakçaoğlu,65).

Çizgi film canlı ya da cansız nesnelere canlandırmak veya onlara yeni bir kimlik verme işlemidir. Çizgi filmler, “süreci görüntüsel basitleştirme, öyküleri büyük bir hızla anlatma, doğayı stilize etme ve olayları anlaşılabilir zaman birimlerine ayırıp yalınlaştırma gibi karakteristik özelliklerinden dolayı çağımızın hızlı iletişim araçlarından biri durumuna gelmiştir” (Ilgaz,1997:9).

Türk Dil Kurumunca yayınlanan Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü’nde “tek tek resimleri ya da devinimsiz nesnelere gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi” şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak çizgi filmin yapılanma süreci içinde bu tanım yetersiz kalabilmektedir. Bu açıdan çizgi filmi Stephenson, “hareketlendirme sanatı” olarak tanımlamaktadır. (Alan, 2009: 23).

Çizgi film, sinemanın bulunuşu ile paralel gelişerek, sinema tarihini bir parçası olmuş, böylece sinemanın temel ilke ve prensipleri de çizgi filmin, sinema yapısını oluşturmuştur. Çizgi filmler diğer film aşamalarına bakıldığında yapım ve teknolojik açıdan farklılıklar göstermektedir. Çizgi film, ayrı ayrı yapılmış çok sayıda resmin tek tek filme alınmasından sonra, bunların bir hareket yanılması yaratmak üzere ekranda birbiri ardı sıra gösterilmeleriyle gerçekleştirilir, şeklinde tanımlanır. Durağan çizimlere hareket izlenimi vermek, çizgi filmin temel yapısını oluşturur. Hareket ise onun kendi canlılığının yapısını oluşturmakta ve bize ifadeleri yansıtmaktadır (Alan, 2009: 23-24).

Canlı resim sözcüğü “resim”, “karikatür” anlamına gelen İngilizce “cartoon” teriminden türemiştir. Bu teknikle çevrilen filmler, daha önce film kuşağı üzerine birer fotoğraf gibi baskısı yapılan bir dizi resimden oluşur. Bu kuşak perdeye yansıtılınca, üzerindeki resimlerde canlanır, hareketlilik kazanır. (Arkın Kültür Ansiklopedisi I, 1983: 321).

Çizgi filmler insanları sunulan konuların içeriğinin yanı sıra bu konuların sunuluş biçimi yoluyla da etkilemektedir. Bu sebeple, çizgi filmin yapısını oluşturan öğeler arasında öykü önemli bir yer tutar. Çizgi filmlerin yapısı iki dramatik temele dayanmaktadır. İlki, bozulan bir şeyi, bir yanlışını onarmayı, araştırma ve geziyi; ikinci dramatik yapı ise, simgesel ve soyut amaçlar (birliktelik, var olmak) ve toplumsal bir durumla ilgili sonuç amaçları (yaşam, toplumsal düzen, korunmak) içerir. Kısa sarımlı yayınlanan birinci tür çizgi filmlerin amacı sırf eğlencedir. İkinci sınıflandırmaya giren çizgi filmlerde eylem daima ortaklaşa yapılır, gereksinimler bireye değil gruba aittir (Güler,1989:175).

2.7.2. Çizgi Filmin Tarihsel Gelişimi

Sinemanın bulunuşuna kadar gecen süreç içerisinde sanatçı, yaptığı resimlere, garip bir içgüdüyle, "hareket" izlenimi vermeye çalışmıştır. Fransa'da Lascaux mağarasında ren geyikleri ve atların ayakları birbirine karışmış gibi gösterilerek devinimleri gösterilmeye çalışılmıştır. Fotoğrafın ve sinemanın sosyolojik perspektifine

baktığımızda, bunun geçen yüzyılın ortalarında modern resim alanında meydana gelen ruhsal ve teknik krizin doğal bir sonucu olduğu görülmektedir. Gerçekte de, sanatçılar doğayı çıkış noktası kabul etmişler, doğayı kendilerine model alarak ve tekrar doğaya dönerek eserlerini ortaya koymuşlardır ve koymaktadırlar. Özellikle de bu sanat dalları içerisinde resim, doğaya öykünerek, doğadan edindiği bilgileri yorumlayarak, belli sınırlar içinde nesnelleştirdiği formlarda tekrar doğaya dönmüştür. Sinemanın gelişiminden önceki resim anlayışlarının genelinde doğadan aldığı modelin benzerini, idealini yapma çabası vardı. “Semboller ve gerçeklik arasındaki denge, perspektifin bir sistem olarak ortaya çıkmasıyla ilerlemiş ve sanatçılar, fiziğin dördüncü boyutu olan hareketlilik ilkesi üzerinde yoğunlaşmışlardır” (Kaba, 2002:140).

Çizgi film sinemanın bir türüdür ve gelişimi sinema ile paralel bir süreç izler. Sinemanın başlangıcı sayılan 1895 yılına kadar gerçekleşen ilk gelişmeler, sinemanın olduğu gibi, görüntülerinin çizimlerden oluştuğu canlandırma sinemasının da gelişimi sayılabilir. İlkçağlarda Alta mira mağaraları duvarlarına çizilen avlanma sahnelerinin resimlerinin çizildiğinde insanlar bunu yeterli görmeyip hayvan resimlerinin devinimlerini anlatmak istedikleri yapıtları çizmişlerdir. “Altamira mağarasının duvarında görülen koşan bir domuz çiziminde toplam sekiz ayak çizilerek domuzun devinimleri gösterilmeye çalışılmıştır”(Hünerli,2005:5).

Tarihsel süreç içinde, Yunan ve Romalı heykeltıraşlar da heykellerinde, hareketli izlenimi oluşturma çabasına girmişlerdir. Tanrıların heykellerini mükemmel bir denge ve canlılıkla yaparak hareket kazandırmışlardır. Geniş anlamli canlandırma tarihinin dört belli başlı evre geçirmiş olduğu söylenebilir (Özakçaoğlu, 2009:68):

Başlangıçta büyücülük ve gözbağcılık dönemi.

1920’lerde, çizgi filmin sinema endüstrisinin ticari eğlence araçlarından biri durumuna gelmesi

1930 ve 1940’larda canlandırma filminin uzun sarımlı (metrajlı) eğlenti film biçimine dönüşmesine yol açan, teknik gelişim dönemi.

Bulduğumuz bu dönem, canlandırma filmi, televizyon reklamından, özel deneme ve eğitim filmlerine değin, hemen her alanda büyük ölçüde yaygınlaşması dönemi.

Negatif film kullanılarak, siyah arka fon üzerine, beyaz ve kibrit çöpünden yapılmış adamların hareket ettirilmesi canlandırma sanatının başlangıcıdır. Günlük gazetelerde yayınlanan resimli öyküler canlandırma özellikle çizgi filmler için zengin bir kaynak oluşturmuştur (Özakçaoğlu, 2009: 69).

Bilinen anlamda görüntüyü ilk kez Hollandalı alim Picher Van Muschenbock'un çizdiği sanılmaktadır. 1936 yılında yel değirmeninin çalışmasını tasvir eden bir slaytlar dizisi çizilmiştir. 1881'de Beale ve Hughes, Cnoretoscope adlı araçlarıyla canlandırma sinemasında gelişme yaşanmıştır. Reynaund yaptığı çalışmalarda fil üzerine el çizim tekniğiyle 10-15 dakikalık canlı filmler yapmıştır. Reynaund, sinemanın ortaya çıkmasından önce ilk canlandırma filmlerini gerçekleştirmiştir. İlk canlandırma filminin 1905 yılında İspanyol Segundo De Chomon'un yaptığı "The Electric Hotel" olduğu sanılmaktadır. 1907 yılında ise, J. Steart Blackton uzun çalışmalarından sonra "Büyülü Dolmakalem" filmini hazırlamıştır. Canlı film çalışmaları Avrupa ve Amerika kıtasında birbirinden bağımsız olarak gelişmiştir (Çelenk, 1995: 5, Akt: Eskandari, 2007: 31).

Çizgi film, sinemasının atası olan izdüşüm Feneri'ndeki (sihirbaz feneri) görüntüler halk resimlerinin yerini almıştır. Sinemadan çok önce "Phenakistiscope (üzerinde 16 resim bulunan bir diskten oluşur. Disk bir aynaya doğru tutulup çevrildiğinde üzerindeki yarıklardan gecen resimler devinimliymiş gibi görünür)" (1876) ve "optik tiyatro"nun (1888) yaratıcısı Emile Reynaud, çizgi filmlerin temel ilkesini buldu. Bir hareketin projeksiyona verildiğinde canlılık duygusu uyandıracak şekilde bir dizi sabit resme bölünmesi. "1892-1900 yılları arasında Paris'te bir salon tiyatrosu isleten Emile Reynaud, burada elle çizilmiş figürleri müzikle eşzamanlı bir biçimde oynatarak gösteriler yapmış ve bu çalışmasıyla gösteri dünyasına yeni bir boyut kazandırmıştır" (Hünerli, 2005: 12).

Canlandırma filminin ilk büyük yaratıcılarından olan Emile Cohl 1908 gibi erken bir tarihte Paris’te Gimnase Tiyatrosunda çöpe benzeyen adamlarını kara perde önünde hareket ettirerek, sinema büyüsünün yeni bir bölümünü oluşturur(Ilgaz, 1997: 12).

Çizgi film (1908-1917) on yıl içinde seyircinin merakla incelediği bir “teknik harika” olmaktan çıkıp keyifle benimsediği yeni bir eğlence türü olarak ortaya çıkmıştır. Sanatçıların çizdiği tipler basit ve konuşmalar kahramanların ağızlarından çıkan diyalog balonlarına yazılmasına rağmen gelişmişler, kişilik kazanmışlardır (İnanç, 1981: 12).

Sesli filmlerin yapılmasıyla çizgi filmlerde de büyük gelişmeler görülmüştür. 1923’te kurulan Walt Disney, 1928’de ilk sesli “Miki Fare” filmlerini, sonra “Vakvaka Kardeş” ve “Saçma Senfoni” dizilerini ve sonra da ilk uzun çizgi film “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”i yapmıştır. Bunları birçok ülkede gösterilen ve büyük başarı kazanan “Pinocchio”, “Fantasia”, “Dumbo”, “Bambi”, “Kül Kedisi”, “Peter Pan”, “101 Dalmaç Yalı”, “Leydinin Aşkı”, “Alice Harikalar Diyarında” gibi filmler izlemiştir. Bu yıllarda çizgi film büyük bir aşama kaydederek, konusu, müziği, renkleri, desenleri ile çok sevilen bir sanat dalı haline gelmiştir. Walt Disney’in hayvan tiplerine insan karakteri vererek gerçeğe uygun bir biçimde hareketlendirmesine karşılık, aynı yıllarda bazı sanatçılar daha stilize tipler, gerçekçi olmayan hareketlendirmeler kullanarak değişik yorumlar getirmeğe ve yeni teknikler aramaya yönelmişlerdir: Norman Mc Laren, Alex Alexieff, Claire Parkergibi (İnanç,1981: 42).

1950’den sonra, televizyon, bu yeni animatörler için baş yönlendirici olmuş ve çizgi film yapımlarında çok büyük bir artış görülmüştür. Halkın beğenisini kazanan bu filmler, özel televizyon kurumları için yapılmış olan reklam filmlerinden sağlanan maddî olanaklarla gerçekleştirilmiştir. Bu durum daha sonra, 1970’lerin başında uzun metrajlı çizgi filmlerin yapımını hızlandırdı ve bu konuda yeni bir çığır açılmış oldu. Örneğin; “Asterix”, Japonya’da Tezuka’nın “-Bin Bir Gece Masalları”, Amerika’da Steve Krantz ve Ralph-Bukshy’nin “Fritz-the Cat”, İngiliz-İtalyan ortak yapımı “Ünlü Silahşörler” gibi (Ilgaz, 1997: 15).

2.7.3. Çizgi Filmin Türkiye’de Tarihi ve Gelişimi

Görüntüsel bir iletişim aracı olarak çizgi filmin temel potansiyeli, karmaşıklığı açıklığa kavuşturarak, görünmez olanı görselleştirerek çabuk ve özlü bir öğretim sağlamada yoğunlaşmaktadır (Güler, 1989: 168).

Türkiye’de çizgi film ortaya çıkmadan önce Anadolu’da eğlence sanatı olarak gölge oyunları oynatılmaktadır. Özellikle Karagöz ve Hacivat toplumun ilgisini o dönemlerde çok çekilmiştir. Gölge oyununun Türk toplumunda ne zaman kullanılmaya başlandığı kesin olarak belli değildir. Evliya Çelebi (1611–1682)’ye göre, Karagöz ile Hacivat Anadolu Selçukluları zamanında yaşamış, bunların birbirleriyle tartışma ve çatışmaları “hayal-i zill”e konup anlatılmıştır (Alan, 2009: 51-52).

Türkiye’de ilk denemeler 1930’lar da Cemal Nadir Güler’ in “Amcabey” kahramanını çizgi filme dönüştürme çalışmaları olmuş; ancak teknik olanaksızlıklar yüzünden proje yarım kalmıştır. "Hareketli resim" filmleri tüm dünyada ilgi ve merakla izleniyordu. Durağan resimlerin canlı hareket izlenimi verecek biçimde gösterilmesi birçok sanatçıyı bu yeni alana yönlendirdi. Sanatçılar bu yeni alanı öğrenmek ve hareketli resim filmleri yapmak için yurtdışında eğitim aldılar. Turgut Çeviker’in "Türk Canlandırma Sineması" belgeselinde Türkiye’de ilk çizgi film gösterimi 1932’de Kadıköy Opera Sinemasında gösterilen "The Skeleton Dance" (İskelet Dansı) olarak belirtilir. 1930 Öncesi ise Türkiye’de canlandırma sineması ile ilgili herhangi bir kaynağa rastlanmamaktadır (Özakçaoğlu, 2009;75).

1940’lardan itibaren sinemalardaki gösterimleri önceleyen kısa reklam filmlerinin canlandırılmasıyla başlayan Türk çizgi filminin öncülerinden biri de Vedat Ar’dır. Filmar adlı stüdyosunda ürettiği 2-3 dakikalık çizgi filmlerin yanı sıra değişik biçim araştırmaları da yapan Ar’ın 1947’de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’ndeki 15 öğrenciyle gerçekleştirdiği “Zeybek Oyunu” adlı filmi bilinen ilk Türk çizgi filmidir (Alan, 2009: 52-53).

Eflatun Nuri Erkoç, 1942 yılında doğrudan film karelerinin üzerine çini mürekkebi ile çizerek “Dolmuş ve Şoförü” adlı 37 kareden oluşan bir film yapmıştır. Bu film Türk canlandırma sineması ile ilgili en eski film şeridi özelliği taşır (Hünerli, 2005: 58).

Türkiye’de ilk çizgi film denemeleri 1948–1949 yıllarında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde öğretim üyesi olan Vedat Ar’ın özel olarak yönettiği bir kursla başlamıştır (Alan: 2009: 53).

Türk canlandırma sineması ya da çizgi filmi 1950’li yıllara kadar çeşitli denemelerin ötesine geçememiştir. Türkiye’de profesyonel anlamda gerçekleştirilen ilk film ise "Evvel Zaman İçinde (Nasreddin Hoca, Keloğlan ve Gülderen Sultan)" isimli çizgi filmidir. 1951-1957 yılları arasında büyük emekler harcanarak bitirilen bu çalışma banyo işlemleri için gönderildiği Amerika Birleşik Devletleri’nde kaybolmuştur. Bu olay Türk canlandırma sinemasını olumsuz etkilemiştir (Hünerli, 2005: 58-59).

Türkiye’deki çizgi film 1960’lı yıllarda reklâm sektörünün çizgi filme yönelmesiyle uzun sürecek bir yükselişe geçer. Bu dönemde birçok reklam ajansı kurulmuş, amaçları reklamlardan para kazanmak olmuştur. Kazandıkları paralarla da kısa ya da uzun çevirimli canlandırma filmleri yapmaktı (Kaba, 2002: 137). Sinema reklamlarının yaygınlaşması, çizgi film çalışmalarının reklam filmleriyle sürdürülmesi olanağı sağlamıştır. Bu dönemde İstanbul Reklam Ajansı, bazı karikatür sanatçılarıyla anlaşmalar yaparak onlara çizgi filmler hazırlatmıştır. Türkiye’de bugün profesyonel olarak çalışan pek çok animatörün eğitim ocağı olma özelliğini taşıyan ajans yapılan filmlere gösterilen ilgi nedeniyle kadrosunu başka karikatürcülerle genişletmiş, üretimi hızlandırmıştır. O yıllarda basın sektörünün yaşadığı sancılar nedeniyle iş bulma zorluğu çeken karikatürcüler için bu bulunmaz bir fırsat olmuştur. Ancak üretilen filmler en basit çizgi film prensiplerinin kullanılmadığı ilkel filmlerdi. Yurtdışına giden bazı sanatçıların getirdikleri çizgi film teknikleri ve anlatıma yönelik bilgiler daha nitelikli filmlerin üretilmesi sağlandı. Bu gelişmeler stüdyoların da kurulmasını sağlamıştır. Tüm bunların yanı sıra Radar Reklam bir çizgi film bölümü açarak çizgi film çalışmalarına katılmıştır. (Kaba, 2002:137).

Türkiye'deki çizgi filmin bu gelişimi sonucunda 1980'lere gelindiğinde Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) yayınlarında Türk çizgi filmlerine yer vermeye başlar. Derviş Pasiri ve Ateş Benice' nin kurduğu "Pasin-Benice Film Stüdyosu" uzun süre TRT için çeşitli çizgi filmler hazırlar. Yine aynı yıl Kültür Bakanlığı "Nasrettin Hoca" konulu bir çizgi film yarışması açmıştır. Daha sonra bakanlık, yarışmanın birinci ve ikincilerine Nasrettin Hoca'yı konu alan bir çizgi film daha yaptırmıştır. Kültür Bakanlığı'nın başarı ödülleri kazanan Tonguç Yaşar 1985'te "Kaplumbağa ile Tavşan", 1986'da Nasrettin Hoca öykülerinden yola çıktığı "Cüppe" ve "Hırsız'ın Hiç Mi Kabahati Yok", 1987'de Meral İmren ile birlikte "Kuş ve Avcı", 1988'de "Kaplumbağa ile Tavşan", 1990'da TRT tarafından çocuk sağlığının korunması için "Sağlığımızı Koruyalım", 1992'de Kültür Bakanlığı adına Fazıl Hüsni Dağlarca'nın aynı adlı şiirinden "Balina ve Mandalina", 1993'te yine Kültür Bakanlığı adına sigaranın zararı üzerine üçer dakikalık beş filmden oluşan "Öhö, öhö, öhö" filmlerini yapmıştır (Özakçaoğlu, 2009 :77).

1990'lara kadar çizgi film eğitimi, güzel sanatların içinde sadece ders olarak okutulmakla sınırlı kalmıştır. 1990'da Yüksek öğrenim Kurumuna yapılan başvuru kabul edilerek Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Çizgi Film Bölümü kurulmuştur.

2.7.4. Çizgi Film Canlandırmasında Kullanılan Araç-Gereçler

Çizim Gereçleri: Çeşitli kalemler, boyalar, fırçalar vb. gereçler kullanılmaktadır. Bilgisayar çalışmalarında baskı makineleri boyanın direkt kullanımını azaltmaktadır.

Standart Delikli Kağıt, Pim ve Zimba: Genellikle A4 boyutlarında beyaz kağıtlar, bir zimba ile delinmiş olup, bu deliklere tam oturan pimlere takılır. Zimba ve pim ölçüleri uyumlu olmalıdır. Genellikle animasyon firmaları pim üreten makinelerle pimleri de kendileri hazırlayabilirler.

Asetat: Petrol kökenli saydam tabakalar aynı zımbayla delinmiştir. Kâğıtlara çizilen resimler bu malzemeye kopya edilir ve arkadan boyanır. Bilgisayar destekli çalışmalarda asetat kullanımı azalmaktadır.

Işıklı Masa: Çizgi film yapımının en temel aracıdır. Resimler çizilirken tek tek ayrı kâğıtlar kullanmak gerekir. Ancak her resim aynı çerçeveye çizilmelidir. Işıklı masanın ışık geçiren çizim alanının üstünde sabit bir pim bulunur, kâğıtlar bu pime takılır. Çizer ışıklı masa yardımıyla çizdiklerini üst üste koyduktan sonra görerek kontrol edebilir, bir önce çizdiğine göre bir sonra çizdiğini belirler.

Kamera, Işık: Çizgi film tek kare motoruna sahip, düşey olarak sabitlenmiş ve altında standart pimi takılı bir çekim yüzeyi olan kamera ile çekilir. Kullanılan ışık kaynağı çekim yüzeyini homojen aydınlatacak içinde iki yanda 45 derecelik açıdadır. Bu aşamada da bilgisayarların devreye girmesiyle çekim yerine tarayıcılarla resimler bilgisayara aktarılarak özel programlarla ve efektlerle montajları ve hareketlendirmeleri sağlanmaktadır.

Tek Kare: Kameranın temel özelliğidir. Normal film kamerasından bu özelliğiyle ayrılır. Her deklanşöre basışta yalnızca bir poz film çekilmesini sağlar. Saniyede 24 kare, 35 mm filmin projeksiyondan bir saniyede geçen kare sayısıdır. Bu rakam televizyonda 25 karedir. Çekimde 24 kare = 1 saniye olarak hesaplanır.

Kadraj (Çerçeve): Filmin pozlanan yüzeyi dolayısıyla çekim yapılan alan, çizilen alan bu oranlardadır. Kompozisyon hep bu alan içinde tasarlanır. (Senan 1981: 12-14).

2.7.5. Çizgi Canlandırmada Etkin Unsurlar

2.7.5.1. Sanatçı Etkisi

Çizgi filmi yapmanın gerçekleşmesindeki en büyük görev sanatçıya düşer. Bir eğlence filmi mi, yoksa eğitim filmi mi yapılacağına karar verilir. Konu ve karakterler belirlenir. Öykü dökümü çıkartılır. Bu sayede, tıpkı bir çizgi roman gibi istenilen açıları, karakterleri gösteren kareler teker teker çizilir. Öykü planına göre arka plan hazırlanır, boyanır ve daha birçok aşamadan geçilir (Kart, 2003: 55).

Teknik açıdan bakıldığında, sanatın tüm özgürlükleri sanatçının emrindedir. Yetenekleri birbirinden farklı olan sanatçıların bu güçleri maksimum sınırlarıyla tanımlanır ve güçlenir en iyi kullanabilecekleri projeler tasarlanabilir (Dedeal, 1999: 26-27).

2.7.5.2. Senaryo Etkisi

Başlangıcından sunuluşuna kadar geçen süre içinde çizgi film birçok aşamadan meydana gelir. Genellikle bu uzun çalışmada, uzmanlaşmış teknik elemanlarla sanatçılarla filmin genel konusunu içeren senaryo yazılır (Kaba, 1992: 4, Akt: Eskandari,2007: 36).

Telif haklarıyla korunuyor olmalarının dışında iki tür senaryo, hâkimiyet ayrıcalığına sahip olabilir. Birinci grup, edebiyat için klasik niteliği taşıyan eserlerden oluşturulan senaryolardır. Bunlar senaryolaştırma aşamalarından çizilmeye uygun hâle gelmeleri için gerekli değişimlere uğrar, ama bu değişimler yalnız çizilebilirliği sağlamak için değil, eserin ifade etmek istediklerini güçlendirmek ve eseri canlandırma yoluyla kalabalık seyirci topluluklarına ulaştırmak için planlanır. İkinci grup ise, tarihî öyküler, kahramanlık destanları, halk hikâyeleri ve yaşanmış veya yaşanmış kabul edilen, fakat günümüzde ispat edilmesi mümkün olmayan olaylardır (Dedeal, 1999: 27-28).

2.7.5.3. Kullanılan Objenin Etkisi

Kullanılan objenin hakim olduğu canlandırmalarda, ister yeniden yaratılsın, isterse var olandan uyarlanmış olsun, objelerin iki biçimde bağlayıcı etkisi vardır.

Birincisi sosyal yönlerdir. Nitelikleriyle, senaryosu ve kendine özgü canlandırmasıyla izleyicisini oluşturan bu karakterler kabul gördükten sonra kolay kolay değişimi kaldıramazlar. İkinci etki objenin kütlesinden kaynaklanacak olan canlandırma tarzıdır. Objeler ya bir karakteri yansıtacak en iyi kütle bulunarak tasarlanır, ya da var olan bir karakter animasyona uygun forma sokulur. Her iki durumda da, çalışmanın geleceği ona göre planlanır. Yeryüzündeki canlı ve cansız her kütle için kendini anlatan bir vücut dili vardır (Dedeal, 1999: 29).

Karakterin içerik yapısını oluşturan temel farklılıklar neşe, sıkıntı, kızgınlık gibi ruhsal etkiyle oluşan fizyolojik değişiklikler karakter sayfalarında yer alır. Buradaki amaç birçok kez çizilecek olan tiplerin sabit örneklerini oluşturmaktır (Kaba, 1992: 5, Akt:Eskandari,2007:37).

2.7.5.4. Renklerin Etkisi

Renkler anlaşılabilir biçimde hayatımızdaki pek çok duygunun ifadesinde kullanılmaktadır. Renklerin geçmişten bu yana her alanda etkililiği birçok deney ve gözlemlerle ispat edilmiştir. Renkler; sanat, grafik çalışmaları ve sinema sahnelerinde bilinçli olarak kullanılmaktadır. Canlandırmayı nasıl etkilediğine bakılırsa filmin tümünde veya bazı sahnelerinde, duygulardaki yoğunluğun abartılmasında renk veya belirli bir ton kullanılacaksa, bu tasarımcıyı algılanması istenen resimlerin de, çizim tekniğini değiştirmeye iter. Örneğin, çok açık kullanılacak renkler hareketlerin yavaş tasarlanmasına, çizgilerin kalın çizilmesine gerek duyulur. Pastel renkler biçimlerin büyük, ara resimlerin daha sık kullanılmasına ve genel planların tercih edilmesine neden olur. Koyu seçilen tonlamalar ise dış çizgilerin ve perspektifin kaybolmasına neden olacağı için biçimlerin hareketlerinde kendi perspektifinin abartılmasına sebep olacaktır (Dedeal, 1999: 32).

2.7.5.5. Müzik Etkisi

Çizgi film seslendirmeleri çok eğlenceli bir uğraş olarak tanımlanabilir. Gerçekte var olmayan karakterler, olaylar vardır ve bunların seyirciyi var olduklarına inandırmak için göze olduğu kadar kulağa da hitap etmesi gerekmektedir (Aksoy, 2002: 13,Akt: Eskandari,2007: 39).

Filmin belli bölümlerinde anlatım gücünün ancak müzikal nitelikte olması ile doruğa ulaşacağı gerçeğinden yola çıkılır. Filmin genel yapısı için böyle bir karar alındığında, müziğin öne çıkacağı planlarda canlandırma fonda kalmalıdır. Hareketlere ritmin dışında büyüklükler ifade edilmelidir. Mimikler kesinlikle abartılmamalıdır, çünkü müzik ne kadar etkili olursa olsun, mimikler daha önce algılanacaktır ve rol çalarak müziğin görevini yapmasını engelleyecektir. Kamera hareketleri, renkler, geri planlar, kısacası tüm plan objeleri müziğin gerektirdiği ve izin vereceği düzeyde kalmalıdır (Dedeal, 1999: 34).

2.7.6. Çizgi Film Canlandırmasında Kullanılan Teknikler

Teknik seçimi, kullanacağımız canlandırma tarzının uygulanmasında en olumlu sonucun hangi teknoloji ile alınacağına karar vermektir. Canlandırma tarzının büyük oranda etkin olmasının gerektiği bu seçimlerde etkili olan diğer faktörler arasında ulaşmak istediğimiz hedef kitlenin beklentileri, arz talep dengesindeki canlandırma dışı maliyet, süre ve iş gücü kaybı gibi faktörler de sayılabilir. Günümüzde yayın standartları bir tabana oturtulmuş durumdadır ve her ülkede bazı format farklılıkları dışında aynı dilin kullanıldığı dört gösterim şekli kullanılmaktadır (Dedeal, 1999: 40):

- Sinema Tekniği
- Video Tekniği
- Bilgisayar Tekniği
- Karışık Teknikler

2.7.6.1. Sinema Tekniği

Sinema, 8,16, 35 mm gibi dünya standartlarına sahiptir. Doğru algılama için saniyede geçen resim sayısı 24 olarak tespit edilmiştir. Temeli, ilaçlı şeffaf bantlar üzerinde art arda sıralanan pozitif görüntülerin, mekanik düzeneklerle hizalandırılarak projeksiyonla perde üzerine düşürülmesidir. Canlandırmada temel ise, arka arkaya dizilen resimler olduğu söylenebilir. Uygulama açısından bakıldığında kullanıldığı ilk günlerden bugüne canlandırma aşamalarında büyük bir değişiklik yaşanmadığı görünür. Ses analizi kartları bu araştırmada kullanılır. Konuşmalar ve konuşma araları kare kare bu kartlara işlenir. Vurgulanan bölümler işaretlenir. Ara resimlerde hangi karede hangi kelimenin nasıl tonlandığı tespit edilir ve ancak o zaman yapılacak olan canlandırma plan içindeki yerini almaya hazır olur. Çizim konusunda da özellikle dikkat edilmesi gereken konu, sunuşların sinema perdesinde yapılacağıdır. Gösterilenleri perdeye en yakın ve en uzak seyircinin aynı şekilde algılayabilmesi gerekir. Çerçevesel tasarlanırken, objelerin çerçeve içindeki hareket hızları ve yoğunlukları çok önemli olacaktır. Kopyalama, fırça, rapido veya çeşitli uçlar kullanılarak kâğıt üzerindeki çizimlerin çini mürekkeple veya çeşitli kalemlerle asetat üzerine aktarılmasıdır. Yaygın olarak iki yöntem olan elle ve fotokopiyle kopyalama kullanılır (Dedeal, 1999: 40- 44).

Sinema tarzı canlandırmanın en önemli aşaması son çekimlerdir. Bu aşamada iyi hazırlanmış çekim planı, çekim masası, kameralar, uygun ASA değerine sahip filmler olması gerekmektedir. Film banyo edilmeden önce kesinlikle renk testi alınmalıdır. Aksi takdirde tasarlanan renkler ve renk uyumları istenenin dışında ortaya çıkabilir. Aynı tankın içinde yıkanmış başka filmlerden sonra, film banyo edilmemeli, kesinlikle yeni banyo kullanılmalıdır. Onaylanan banyodan alınan iş kopyaları üzerinde tüm montaj uygulamaları denenerak bulunur, ses, görüntü ve efekt senkronu tamamlanarak negatif baskıya hazır hâle getirilir. İş kopyasından alınan tüm veriler doğrultusunda asıl negatif hazırlanarak çoğaltılmaya hazır hâle getirilir (Dedeal, 1999: 49-51).

2.7.6.2. Video Tekniği

Gösterim alanı olarak ekran ve monitörler tercih edildiği için sayısal ekrandaki renklerin ve hareket yumuşaklığının sinema filmlerindeki hassasiyette ve kalitede olacağı ön yargısı yanlıştır. Çoğaltma yenileme ve dağıtma kolaylıkları nedeniyle, maliyeti bant filmlere oranla oldukça düşük olan bu teknik ayrıca izleyiciye hızla ulaşma veya film kopyalarına sahip olma şansını tanır. Bu da yeni ve büyük projeler için daha çok para anlamına gelir ki, önemli bir motivasyon olarak sektöre yeni katılımlar sağlar. Yeni katılan elli kişiden birinin kazanılması başarıdır (Dedeal, 1999: 51-53).

2.7.6.3. Bilgisayar Tekniği

3D canlandırmada öncelikle bilgisayar donanımının oluşturulması, bilgisayar ve programların geleceğe açıklığı, programları destekleyen uygun donanım ve program zenginliği, bilgisayarın diğer tip bilgisayarlarla uyumlu programların desteklediği diğer programlar ve bilgi formatları, bilgisayar ve programların diğer video cihazlarına uyum ve kontrol yeteneği, programların kullanım kolaylığı bilgisayarların bilgiye ulaşma ve bilgiyi işleme hızı, yüksek çözünürlükte monitörler ve ergonomik donanımlar dikkat edilmesi gerekenler arasındadır. Bilgisayarla canlandırma oluşturma aşamaları klasik yöntemden oldukça farklıdır. İlk farklılık senaryo aşamasında başlar. Bilgisayarların ve programların yetenekleri hem çok olumlu hem de kısıtlayıcı etki yapabilir (Dedeal, 1999: 54-55).

Bilgisayar destekli çizim canlandırmada ise çizgi canlandırma tarzlarının hangisi kullanılırsa kullanılsın, bilgisayarın kullanım amacı o tarzın en iyi sonuçlandırılmasına yardımcı olmaktır. Senaryo ve çizim planlaması canlandırma tarzının seçimi esas belirleyicidir. Eğer bir senaryo adapte edilecekse, seçilen tarza göre orijinal senaryodan büyük tavizler verilmesi gerekebilir. Çizim planlamaları hazırlanırken bilgisayarın getireceği; büyütme, küçültme, boyama, perspektif, dönüşümlü oynatma, aktarma, üst üste bindirme, kaydırma, deformasyon, çevirme, renk paleti uygulamaları, hareketli veya sabit görüntü efektleri, ses ve müzik yerleştirme gibi birçok kolaylıklar vardır.

Bilgisayarın ve programların varlığına dayalı canlandırmaların, canlandırmanın esası olmadığı asla unutulmamalıdır. Bilgisayar kullanımında amaç yaratıcı gücünün gereksiz yüklenmelerle yıpranmasının önüne geçmek olmalıdır (Dedeal, 1999: 62-63).

2.7.6.4. Çizim Teknikleri

Pek çok stüdyo klasik canlandırma yöntemlerinin dışında yeni sunuşların deneme ve arayışları içindedir. Canlandırma adına çok saygın ürünler ortaya koymalarına rağmen yaygınlaşması için gerekli standartlar oluşturmamışlardır. Kendi içlerinde klasikten oldukça farklı aşamalarla sonuçlandırılan bu canlandırmalar temel standartlar koymasalar da canlandırma sinemasına her zaman yeni ufuklar ve değerli yapımlar kazandıracaktır. Çizim tekniklerinden çizgi, desen, ışık, gölge, leke ve boyama yöntemiyle canlandırma yapılmaktadır (Dedeal, 1999: 37).

Yalnız çizgi kullanılarak yapılan canlandırma, klasik canlandırma tarzına benzemesiyle yanıltıcı olabilir. Anlatımda tüm güç çizginin kalınlıklarıyla elde edilen anlatımlara kalmıştır. Bağlantılı olarak da filmin süresinin kısa olacağı anlamı çıkar. Kütlelerin ve hareketlerin çizgisel perspektifte anlatımı, çizim aşamasında gerektirdiği hassasiyetin, çok daha fazlasını devamlılıkta ve efektlerin kullanımında ister. Aynı tarz çizginin değer kaybetmeden filmin yayılabilmesi zordur. Bu nedenle daha çok kısa metraj olarak karşımıza çıkmaktadır (Dedeal, 1999: 37).

Canlandırmada desen yöntemi kullanılması çizgi tarzının daha serbest kullanılma hâlidir. Tonlama yaparak objenin veya geri planların perspektifini yakalamak kolaylaşacaktır. Ara resimlerde nokta takipleri yapılamayacağı için, uç resimler kütlelerin pozisyonları ile belirlenmek zorunda kalır ki, bu bile klasik canlandırmanın ne kadar dışına çıkıldığıнын bir belirtisidir. Tek başına veya diğer yöntemlerle birlikte kullanılması sonucunda ortaya akılda kalıcı örnekler çıkacaktır.

Leke, ışık ve boyama teknikleriyle sonuçta farklı görüntüler sunulsa da bu üç tarzın oluşturma aşamaları da birbirlerine oldukça yakındır. En önemli ortak noktaları

çizgiyi esas almamalarıdır. Özellikle kontur olarak kullanılmayınca çizginin yerinin geri planlar alacaktır. Bu da nokta perspektifin ortadan kalkmasına sebep olur. Objeleri üçüncü boyuta taşıma görevi, objenin kütlesi üzerinde yapılacak ışık gölge oyunlarına ve renklerin sağlayacağı derinlik duygusuna kalır. Çok kişisel teknikler kullanılmazsa ekip çalışması ile uzun metraj filmler üretmek mümkündür (Dedeal, 1999: 38)

2.7.7. Çizgi Filmlerin Çocuk Eğitimindeki Rolü

2.7.7.1.Eğitimin Tanımı:

İnsanın dünyaya geldiği toplum içinde sağlam ve sağlıklı olarak yaşayabilmesi, büyüüp gelişmesi için; fizyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının dengeli olarak karşılanması ile mümkün olmaktadır. İlk insan, beslenme ve korunma ihtiyaçlarını gidermek için çevresini incelemiş, araştırmış, kendisine gerekli besinleri, onların kaynaklarını, yaşamasını kolaylaştıran ya da zorlaştıran şeylerin neler olduğunu öğrenmeye başlamıştır. Bu arada aralarında yaşadığı diğer insanlarla işaret ve sesler yardımıyla iletişim kurma yollarını da geliştirmeye başlayan birey, öğrendiklerini başka insanlara ve kendi çocuklarına da öğretme çabasına girmiştir. İnsanların, kendi öğrendiklerini başkalarına da öğretme çabasında olmaları ise eğitim denilen sürecin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Çilenti,1980: 4).

Eğitimin pek çok tanımı yapılmıştır Bunlardan bazıları:

Toplumun ve başka insanların etkisiyle bir insanın kendi davranışlarında değişimler oluşturma sürecidir ve toplumun vazgeçilmez temel kurumlarından (Büyükkaragöz ve diğerleri, 1998:138).

Eğitim, bireyde kendi yaşantısı yolu ile kasıtlı ve istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1997:12).

Eğitimin tanımında yer alan diğer önemli bir kavram da davranıştır. Davranış, davranış psikologlarına göre, organizmanın etkiye karşı gösterdiği tepki ya da tepkiye karşı gösterdiği etkidir. Eğitim açısından davranışın gözlemlenebilir, ölçülebilir ve istenilir olması koşulları aranmaktadır. Bireyin aldığı eğitimle sürekli olarak değiştirilmesi, yetersiz durumdan daha yeterli duruma gelmesi sağlanmaktadır. Bireyin eğitimi doğduğu andan başlayarak, ölüncüye kadar devam eder (Demirel,1999:8).

Eğitim insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden önemli bir süreçtir. Bu süreç insan içindir. İnsan yaratılan varlıklar içerisinde en üstün olanıdır. İnsan bu kadar önemli ise, eğitim de aynı derecede önem taşımaktadır. Aynı zamanda insan durağan bir varlık değildir. Daima kendini yenileyen, daha iyiye gitmek isteyen bir varlıktır. Bunu da ancak eğitimle gerçekleştirebilecekti (Taşpınar, 2006: 2).

2.7.7.2. Eğitimde Görsel Algı

Beş duyu organıyla alınan uyarıcılardan nesnel gerçeklik ve öznel yaşantı boyutlarında etkileşerek organizmayı harekete geçen anlamlı uyaranlar haline dönüştürülme sürecine algı denmektedir (Aydın, 2001: 155).

Duyu organlarımız aracılığı ile bedensel alandan ya da dış çevreden toplanan uyarının uyandırdığı tepkiye “duyum“, bir ya da birden çok duyu organının beyinde kaydettiği bir uyarının yorumlanmasına da “algı“ denilmektedir (San, 1979: 42).

Görme konuşmadan önce gelen bir eylemdir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce görür ve görmeyi öğrenir. Görme duyumuz, görme işlevinin paralelinde bir öğrenme aracıdır. Görerek algılanan nesne ve şekilleri tanımlanır ve mesaj alınabilir. Çocukluktan başlayarak ömür boyu süren öğrenme süreci içinde, görme eylemi ile insan çevresindeki işlem mantığını algılar ve soyut kavramlardan somut değerlere ulaşır. İnsan ve nesnel dünya arasında gerçekleşen görme eylemi, ışığın nesnelere üzerine düşmesi ve göze yansımalarının bir görüntü olarak sinir sinyallerini ile beyne iletilmesi olarak tanımlanabilir. Fiziksel bir etki ile gerçekleşen bu eylem görsel algılamının

birinci basamağını oluşturur. Görüntünün estetik etkilerinin çözümlenmesi ile oluşan anlamlandırma, ikinci bir sürecin gerçekleşmesini oluşturmaktadır. (Can, 1996: 92).

Görsel algı, ilk çocukluktan itibaren sürekli gelişme durumundadır. Çocuk, dünya ile ilişkisini görsel algılarına dayanarak oluşturmaktadır. Gelişim düzeyindeki çocuk; kendi kişiliği ile dış dünyayı, sübjektif olanla objektif olanı da birbirinden açıkça ayıramamaktadır. Dil ve kavramlar yoluyla görsel olaylara bir çözüm getirerek bu farkları da yavaş yavaş algılayabilmektedir (Özdil, 1979: 51).

Çocuklar görsel algılamadaki yetenekleri sayesinde okumayı yazmayı ve hesap yapmayı öğrenmektedir (Arıkök,2001: 15,Akt: Eskandari, 2007: 16).

Görsel öğrenme sürecinde alıcı kişiliğine ulaşan bilgi, kişinin yaşam süreci içinde sürekli yenilenmektedir. Yeni edinilen bilgiler, kişinin gelişimine olanak sağlamaktadır. En önemli öğrenme yolu olarak görme, görsel düzenlemelerin aktardığı bilginin doğruluğunun hassasiyetini beraberinde getirmektedir (Can,1996: 93).

Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerde metin, müzik, resim, çizgi film ve video gibi görsel ve ses unsurlarını kolayca işleyebilir hale getirerek bu imkânları bireysel kullanıcı düzeyinde hizmete sunmuştur. Eğitim ortamında geleneksel anlatım metotları yerine değişik ifade biçimleri birbirini engellemeyecek şekilde anlamlandırılarak kullanılması önerilmektedir. Görsel unsurların insanlar arasındaki iletişimde büyük kolaylıklar sağladığı bilinmektedir. Yüzlerce ciltlik bilgi bir belgesel filmle ifade edilebilmektedir. Görsel unsurlar, dikkat çekme, güdüleme, bilgi kaynağı olma, soru sorma, öğrenmeyi somutlaştırarak anlamlı kılma ve bilgi organizasyonuna yardımcı olma amaçları doğrultusunda kullanılabilir. Çünkü görsel açıklamalar, bilginin ortaya çıkardığı, ilişkilerin somut olarak resimsel ifadeleridir (Akpınarlı,1999: 61-62).

Görsel ve işitsel duyu organlarına hitap eden materyallerin kullanımı görsel ve işitsel araçların kullanımını görsel algı açısından gerekli kılmaktadır. Öğretici ve eğitim öğretim açısından bakıldığında en basit slayt makinelerinden bilgisayar kontrollü

projeksiyon makinelerine kadar değişik türde araç bulunmaktadır. Genel olarak bu araçlar Şu amaçlarla kullanılmaktadır (Küçükahmet, 1997: 151):

- Zamandan tasarruf etmek
- Belli bir fikrin göz önünde canlanmasını sağlamak
- Karmaşıklığı basite indirmek
- İşlemleri basitleştirmek
- Öğretimi canlı ve açık hâle getirmek
- İlgi ve dikkati yoğunlaştırmak
- Öğrenme arzusu yaratmak
- Konu üzerinde pratik yapma imkânı sağlamak
- Öğretimi zenginleştirmek.

Çocuğun, olumlu davranış değişikliği geliştirmesi ve davranış seviyesinde kullanılabilir bilgileri kazanmasında, görsel algının da etkililiği vardır denebilir.

2.7.7.3.Çizgi Filmlerin Çocuk Eğitimdeki Etkileri

İnsanın beş duyusu öğrenme ve eğitim sürecinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Beş duyu organının kullanılmasında değişik yollar izlenebilmektedir. Çizgi film görme ve işitme duyusunu kullanma açısından bu değişik metotlardan en etkinlerinden bir tanesi olarak ele alınabilir. Beş duyunun en etkin şekilde kullanılması öğretimde daha kalıcı ve etkili olmasını sağlamaktadır. Gerek öğretici gerekse öğrenen

açısından beş duyunun kullanılması ve beş duyunun tümüne hitap edilmesi önemlidir. Beş duyunun öğrenme üzerine etkisi aşağıdaki gibi belirtilmektedir (Küçükahmet, 1997: 44):

Görme duyusu %75,
İşitme duyusu %13,
Dokunma duyusu %6,
Koklama duyusu %3,
Tat alma duyusu %3.

Beş duyu organının eğitim öğretim üzerine etkisine bakıldığında görme ve işitme duyusunun toplam olarak %88 gibi yüksek bir veriye ulaştığı görülmektedir. Olaya çizgi filmin eğitim amaçlı kullanımı açısından bakıldığı zaman her iki duyu organının da hitap eden çizgi filmlerin eğitim öğretim sürecinde kullanılmasının faydalı olabileceği de ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal yapıyı, toplumun kültürünü yaşam tarzına ve düşüncelerini etkileyen televizyon bugün birçok eve girmiştir. Eğitim süreci içinde insana doğumundan itibaren bilgi veren, davranışlarını etkileyen en etkin araç olarak kabul edilen televizyon, özellikle çocuğun öğrenme süreci içinde etkileşiminin önemli bir zaman dilimini kapsar. Bu kişilik gelişiminin ve öğrenmenin başladığı bir süreçtir. Çizgi film bu süreç içinde çocuğun televizyon ile karşı karşıya kaldığı programlarda yer alır. Olumlu ya da olumsuz bir etkiye yol açsa da bu filmlerde sonuçta amaç öğreticiliktir (Güler, 1989: 169).

Çizgi filmler çocukların büyük beğeni ve ilgiyle izledikleri, eğlendikleri bir görsel unsur olarak her geçen gün gelişmekte, etkinliğini ve yaygınlığını artırmaktadır. Çocuklar üç yaşından itibaren televizyonu tek başına açabilmekte ve sonra ailelerin çocuk üzerine olan denetleme yetkisi sona ermektedir. Anne ve babanın çocuk üzerindeki yönlendirici etkisini televizyona eklemektedir. Çizgi filmler çocukların televizyonda en çok severek izledikleri programların başında gelmektedir. Çocuklar seyrettikleri çizgi filmlerden etkilenmektedir. Çocuklar severek izledikleri çizgi

filmlerden farkında olmadan pek çok bilgiyi öğrenmektedir. Çizgi filmlerde yaptığımız içerik araştırmalarında ilkokul çocuklarına yönelik yararlı bilgiler eklenmektedir. Birçok yararlı uğraş için çocuklar teşvikle yönlendirilmektedir. Okumak, resim yapmak, spor yapmak gibi davranışlar teşvik edilmektedir (Çelenk,1995:105,Akt: Eskandari,2007:55-56).

Kamuran Çilenti, televizyonunun çocuk eğitimine etkilerini şöyle sıralamıştır:

1. Çocukları eve bağlar, aile bireylerini bir araya toplayarak aralarında yeni ortak ilgilerin doğmasını sağlar, böylece de aile hayatını mutlu ve ilginç hâle getirir.
2. Aileler için bir kültür kaynağı ödevi görür.
3. Çocukları düşünmeye teşvik eder.
4. Çocukların, boş zamanlarını iyi değerlendirmelerini sağlayacak ilgiler uyandırır, onların ilgi ve yaşantı alanlarını genişletir.
5. Çocukların estetik zevklerini geliştirir (Çilenti, 1980: 55).

Çizgi filmde konu gerçekçi bir yaklaşımla verilebildiği gibi, karikatürize edilerek, esprili bir biçimde sunulabilmektedir. Böylece öğretim süreci sevimli hâle dönüştürülerek öğrenme isteği arttırılabilmektedir. Ayrıca rengin ve sesin devreye girmesiyle akılda kalıcılığı artmakta, aynı zamanda görerek ve işiterek etkin bir öğrenme sağlanabilmektedir. Çizgi filmlerin diğer bir işlevi bilgilendirmektir. Çizgi filmlerde konunun sunumunda, kullanılan bilgilendirici niteliktedir. Soyut kavramların bir anlamda somutla verilmesi çocukların öğrenmesine neden olmaktadır (Güler, 1989: 169).

Çocuk bebeklikten ergenliğe doğru gelişirken yalnızca zihinsel yönden değil, sosyal yönden gelişme gösterir. Çocuğun öğrenmede gösterdiği temel nokta düşünmesini daima somuta indirgenmesidir. Televizyon yayınlarında soyut nitelikte verilen kavramları

çocuklar anlayamamaktadır. Çocukların öğrenme süreçlerini J. J. Rousseau şöyle dile getirmiştir: Çocuğa hiçbir şekilde ağızdan ders verilmemesi gerekir. O, ancak derslerin tecrübelerini almalıdır (Yavuzer, 1982: 27).

Çizgi filmin eğitim alanında rol oynaması, çizgi filmin yapısında var olan görsel düzenlemeler, hareket ilişkisine dayanır. Görsel, işitsel bir iletişim aracı olan çizgi film, karmaşıklığı açıklığa kavuşturmak, görünmez olanı görselleştirmektir. Bir olay, çizgi film yoluyla simgelerle yalınlaştırılarak etkin bir öğrenme sağlanabilir. Çizgi filmde konu, gerçekçi bir yaklaşımla verildiği gibi karikatürize edilerek ya da güldürü bir biçimde de sunulabilmektedir. Böylece eğitim süreci sevimli bir hale dönüştürülerek, kişilik bilgisi isteği artırılabilir. Ayrıca rengin ve sesin devreye girmesi ile kişilik bilgisinin de akılda kalıcılığı artmaktadır (Alan,2009:64-65).

Çizgi filmlerin çocuğun bilişsel, duygusal ve davranışlarına yakın olması ve çizgi film kahramanlarıyla kolayca özdeşleşebilmesi çizgi filmin izlenme nedenleridir. Bu açıdan bakıldığında çocuk sadece çizgi film izleme süresince hareketsizdir. Ama zihinsel olarak bir hareketlilik söz konusudur. Gerçekte sessizlik, başka deyişle edilgen dinleme, kabul edilmiş olmayı simgeleyen sözsüz bir iletidir. Bu durum çocuğun kendisine ulaşan uyaranlar üzerinde kavramsal yetilerini, düşünme yönünden düzenlemesi olarak görülmektedir. Çizgi filmler görme ve işitmeye dayalı bir iletişim aracı olarak, karmaşıklığı anlaşılabilirleştirilerek, görünmez olanı görselleştirecek özlü bir öğretim sağlamak için yoğunlaşmaktadır. Çizgi filmlerde konular yalınlaştırılarak etkin bir öğrenme sağlanır. Ayrıca rengin ve sesin devreye girmesi ile kişilik bilgisinin akılda kalıcılığı artmaktadır (Güler, 1992: 92).

Çizgi filmlerde amaç eğlendirirken eğitmek olmalıdır. Çizgi filmlerin içeriği onu oluşturanın (çizenin) kahramanlarına verdiği kişiliğinden kaynaklanabilir. Çizgi filmler aynı zamanda bilgilendirmelidir. İçeriğin sunumunda kullanılan kavramlar, bilgilendirici nitelikte olmalıdır. Soyut kavramların (sevinç, mutluluk, yardımlaşma vb.), bir anlamda somut olarak kişiliklerinde gösterilmesi, çizgi filmlerle eğitim işlevinin gerçekleşmesine yardımcı olabilir (Alan,2009: 65).

Çizgi filmler küçük yaşlardan itibaren çocukların konuşma, okuma ve kavrama yeteneğini geliştirme bakımından yararlı ve uyarıcıdır. Televizyon ile çocuğun etkileşimi altı alanda ele alınmaktadır (Özakçaoğlu, 2009: 82):

- a. Özdeşleşme
- b. Düşünsel (fantazya)
- c. İnanırlık
- d. Mizah
- e. Töresellik
- f. Şiddet

Çizgi film kahramanları çocuklar tarafından kendilerine model olarak seçilmektedirler. Çizgi film kahramanlarının hareketlerini ve konuşma tarzını örnek alabilmektedirler (Yavuzer, 1998: 234).

Bir sinema türü olan ve televizyonda yaygın bir biçimde kullanılan çizgi filmlerin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi içinde geliştirilmesindeki amaç öğreticiliktir. Başka deyişle eğlendirirken eğitmek amaçlanmaktadır. “Eğlendirirken eğitmek işlevi de çizgi filmlerin içeriğinden ve onu oluşturanın (yaratanın) kahramanlarına verdiği kişiliğinden kaynaklanmaktadır” (Güler, 1992: 93).

Çizgi filmin eğitim alanındaki rolünü belirlerken, bu durum çizgi filmin eğitimle ilişkisi ve bireylere ulaşması açısından açıklanabilir. Çizgi filmin eğitim alanında rol oynaması, çizgi filmin yapısında var olan görsel düzenlemeler ve hareket ilişkisine dayanır (Eskandari, 2007: 53).

Eğitim iletişim sürecinde, iletişimi sağlayan farklı araçlar bulunmaktadır. Mesajın istenilen yönde alıcı kişiye ulaşmasını sağlayan bu araçlar içerisinde görsel amaçlı araçlar, çizgi film açısından önem taşımaktadır. Kitle iletişim araçları olarak sinema ve televizyon, çizgi filmin yapısı, amacı, sunumu ve başka açılardan aynı yapılanmaya sahip olduğundan çizgi film için tek iletişim yolu olarak kullanılır. Diğer kitle iletişim araçlarıyla aynı işlevleri paylaşan çizgi film, eğitim, eğlence, mal ve

hizmetlerin tanıtımı, dikkatli odaklaştırmayı amaçlar. Bu nedenle televizyon ve sinemanın eğitimle olan ilişkisi, eğitimin çizgi filmle olan ilişkisi açısından önemli bir yapılanma içerir (Eskandari, 2007: 54).

Çizgi filmlerin eğitim iletişimi açısından etkililiği üç alanda ele alınabilir. Bunlar: kolaylaştırma (facilitation), boşalım (catharsis), ve uyarı (arousal) savlarıdır (Güler,1992: 94):

• **Kolaylaştırma Savı.** Kolaylaştırma savının temel kavramı, öğrenme ile ilgili kuramlara dayanmaktadır İnsanda öğrenmeyi oluşturan, etkenlerden biri, benliğin bir başka kişinin ile özdeşleştirilerek biçim almasıdır. Özdeşleşme, kişinin duygusal olarak özünü başka bir kişi ile ya da grupla birleştirilmesidir. Bu durum model alma ve öykünme ile açıklanmaktadır.

Model tarafından yapılan girişimler, diğer kişi üzerinde benzer girişimlere başlangıç olarak etki eder. “Model aile bireyleri, çevreden bir kişi arkadaşlardan biri ya da televizyon programlarında ortaya çıkan belirli kimlikteki başkahraman izleyici tarafından benimsenerek ‘model’ işlevi görebilir” Model alma yoluyla çocuklar büyükleri, arkadaşlarını ve televizyondan gördükleri modellere öykünerek yardımlaşmayı ve paylaşma duygusunu öğrenirler.

Çocukların çoğu kez izledikleri, çizgi filmlerde seçtikleri kahramanlarının özelliklerini, kendilerine model olarak seçtikleri ve bu özellikleri günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıttıkları görülür. Çizgi film kahramanlarının sloganlarını oyunlarına yansıtır (Güler, 1992: .94).

• **Boşalım Savı:** İnsan yaşamı birçok tamamlanmamış ve doyuma ulaşmamış istek ve duyularla doludur. Toplumsal kuralların ve bilinçaltına ittiği bastırılmış duyguların zaman zaman alışılmamış görünüşlerde ortaya çıktığı görünür. Boşalım savına göre, duyuş ve düşünüşlerin gerçek yaşamda alışılmamış biçimde ortaya çıkması kadar hayal dünyasında biçim alması da bir dereceye kadar eksikliği giderici, ya da eksikliği gösterici etki yapar. Fantezi yaratma, hayal kurma, hatta rüya görme gibi

ruhsal uğraşlar, sanat yaratımı meydana getirmede temel oluşturmaktadır. Televizyon yapımcıları ortaya çıkardıkları yapımla, izleyicinin gizli kalmış isteklerine ulaşmasını sağlamış olur. Ekranda yansıtılan olaylarda, insanların duygusal boyutlarını ele alır ve işler. “Bu nedenle çizgi filmlerin kişi üzerindeki etkileri geçici olduğunu, her çizgi filmin bir başka duygusal aşamaya ve duygusal sorunun boşalmasını sağladığını savunur” (Güler,1992: 97).

• **Uyarı Savı:** Uyarı savında, insanlardaki güdülerin görüntü ve seslerden etkilenmede etkin rol oynadığı görüşü esastır. Fiziksel ve toplumsal baskılar, bastırılmış ya da ihmal edilmiş güdüler zamanla giderilmesi gereken dürtülere neden olur. “Bazı hallerde dürtüler bir uyarı karşısında ortaya çıkabilir. Uyarının olabilmesi için uyarıya neden olan aracın (ses ve görüntü olabilir) bazı özelliklerinin bulunması gerekir” (Güler, 1992: 97). Bunlardan başta geleni yeniliğin ve beklenmedik bir durumun ortaya çıkmasıdır.

Çizgi filmlerin etkinliğinin ölçülmesi düşünüldüğünde çizgi yapımlarda konu gerçekçi bir yaklaşımla verilebileceği gibi, hayal gücünü geliştirebilecek bir biçimde sunulabilmekte ve öğretim süreci sevimli hâle dönüştürülerek öğrenme isteği arttırılabilmektedir. Ayrıca rengin ve sesin devreye girmesiyle akılda kalıcılığı arttırmakta, aynı zamanda görerek ve işiterek etkin bir öğrenme sağlanabilmektedir. Çizgi filmlerin bu özellikleri, eğitim ve öğretim filmlerinin yapısına ve amacına uymaktadır. Okul ortamlarında kullanılabildiği gibi okul dışında video, bilgisayar, VCD gibi iletişim araçlarında da kullanılması mümkün ve faydalı olabilmektedir. Görselliği çok etkili olan çizgi film teknikle sanatın iç içe olduğu bir sinema tekniğidir. Küçük yaşlardan itibaren çizgi filmler, çizgi resimler çocukların çabuk okuma ve kavrama yeteneklerini geliştirmektedir. Bu yönüyle yararlı ve uygun bir uyarıcılardır (İnce, 1991: 5, Akt: Eskandari,2007: 56).

2.7.8. Çizgi Filmin Kullanım Alanları

Başlangıçta yalnızca eğlence amaçlı yapılan çizgi filmler, bugün birçok değişik alana yayılmıştır. Bu dağılımda rol oynayan etken, çizgi filmin etki gücü, düşsel dünyası olarak adlandırılabilir. Eğlenceden eğitime, reklam filmlerinden görsel efektlere kadar uzanan birçok alanda çizgi filmin etkinliği gün geçtikçe artmaktadır (Can, 1996: 76).

Günümüzde canlandırma sinemasının kullanım alanları şu şekilde sıralanabilir:

- Eğlendirme amacı ile sinemalar için yapılan uzun filmler.
- Sinemalarda gösterilmek için sınırlı ölçüde üretilen kısa eğlence filmleri.
- Reklam filmleri.
- Endüstri, bilim, teknoloji gibi alanlarda satışları arttırmak ve insanlarla olan iletişimi geliştirmek için yaptırılan filmler.
- Uluslararası kuruluşlarca yaptırılan filmler.
- Çocuklar için hazırlanmış eğlence filmleri.
- Öğretim amacı ile üniversiteler ve liseler için özellikle bilgisayar canlandırma filmleri.
- Öğrenciler ve sanatçılar tarafından öğretim kurumlarında gerçekleştirilen bireysel anlatımlı deneme filmleri (Güler,1992: 92).

BÖLÜM III

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmaya katılan gruplar, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, yapılan deneysel işlemler ve verilerin analizinde kullanılan istatistikler hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma öntest - sontest kontrol gruplu deneysel desen (ÖSKD) modelinde tasarlanmıştır. Öntest-sontest kontrol gruplu desende denekler, deneysel çalışmanın hem öncesinde hem sonrasında bağımlı değişkenle ilgili ölçüme tabi tutulurlar. Bu desende denekler, deney ve kontrol grubu olarak iki gruba ayrılırlar (Karasar, 1999: 97; Büyüköztürk,2001: 21). Öntest-sontest kontrol gruplu desenin simgesel olarak görünümü aşağıdaki gibidir (Büyüköztürk, 2001: 23):

		Ön test		Son test	
GD	<i>R</i>	O1		X	O3
GK	<i>R</i>	O2			O4

Şekil 2: Öntest-sontest Kontrol Gruplu Desen

Yukarıdaki desendeki sembollerin anlamları şu şekilde kullanılmaktadır. GD deney grubunu, GK kontrol grubunu; R; deneklerin gruplara yansız atandığını; O1 ve O3, deney grubunun öntest ve sontest ölçümlerini; O2 ve O4, kontrol grubunun öntest ve sontest ölçümlerini; x deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir.

Sosyal Bilimlerde yaygın olarak kullanılan ön test – son test kontrol gruplu desen modeli (ÖSKD), karışık bir modeldir. Deneysel işlemten önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçüme tabi tutulan katılımcılar iki kez ölçülürler. Ayrıca, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması sebebiyle de bu desen, ilişkisizdir. Bundan dolayı ön test-son test kontrol gruplu desen, bir karışık desendir (Büyüköztürk, 2001:21).

Bu araştırmada kullanılan deneysel desen Tablo 2 'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Araştırmanın Deneysel Deseni

Gruplar	Ön Testler	Deneysel İşlem	Son Testler
Deney Grubu	Başarı Testi	Çizgi Film İzletilerek Yapılan Öğretim Etkinlikleri	Başarı Testi
Kontrol Grubu	Başarı Testi	Geleneksel Öğretim Yaklaşımlarına(Anlatım Metoduna)Dayalı Öğretim Etkinlikleri	Başarı Testi

3. 2. EVREN

Bu araştırmanın evrenini Sosyal Bilgiler dersi alan İlköğretim 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

3. 3. DENEKLER (ÇALIŞMA GRUBU)

Araştırmaya katılacak öğrenciler, 2011–2012 eğitim öğretim yılında Niğde ili merkez ilçesi Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri arasından seçilmiştir. Bu sınıflar arasından yansız olarak kontrol ve deney grubu atanmıştır.

Deney ve kontrol grubundaki deneklerin özellikleri Tablo 3’deki gibidir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Deneklerin Özellikleri

Okul Adı	N	7. Sınıflar	
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	70	7/B	7/ D
		35	35

3.4. VERİ TOPLAMA ARACI ve YÖNTEMİ

Araştırmanın alt problemlerinin istatistiksel analizi için gerekli verileri toplamak amacıyla; Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde çizgi film izletmenin öğrenci akademik başarıları üzerine etkisini belirlemek amacıyla geliştirilen akademik başarı testi uygulanmıştır.

3.4.1. Başarı Testi

Başarı testleri, belli bir programa dayalı öğretim sonunda öğrencilerin bilgi, kavram ve anlayış yönünden gösterdikleri akademik gelişimi belirlemek amacı ile hazırlanan ve kullanılan testlerdir (Yıldırım, 1999: 15).

Bu testin amacı, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesine dair ön bilgilerini ölçmek, ayrıca öğrencilerin çalışmanın bitiminden sonraki başarılarını görmektir. Hem kontrol grubunda, hem de deney grubunda bulunan öğrencilere ön test olarak uygulanan başarı testi, her iki grubun konu ile ilgili sahip oldukları bilgileri (davranışları) ölçmek için uygulanmıştır.

Başarı testi uygulamadan sonra her iki gruba tekrar son test olarak uygulanmıştır. Böylece deney ve kontrol gruplarında kazandırılan bilgiler (davranışlar) ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu testin hazırlanması esnasında uzman görüşleri alınmış ve ÖSYM tarafından SBS ve OKS sınavlarında çıkmış sorulardan yararlanılmıştır. Test dört seçenekli 20 sorudan oluşmaktadır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan veriler, verilerin özelliklerine uygun istatistiksel teknikler kullanılarak bilgisayar ortamında SPSS – 16.00 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak çözümlenmiş, bulgular tablolar halinde verilmiş, değerlendirmeler yapılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarına ilişkin analizlerinde bağımlı gruplar için t testi kullanılırken; kontrol ve deney grupları arasındaki değerlendirmeler için elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ise bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Farklı grupların puanları karşılaştırıldığından yani gruplar birbirinden bağımsız olduğu için kovaryans analizine gerek duyulmamıştır.

Analizlerin yorumlanmasında, aritmetik ortalama (X), standart sapma (S), ve anlamlılık değeri olan (p) dikkate alınmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bu bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere göre el alınmıştır.

4.1. DENEY VE KONTROL GRUBUNUN ÖN TEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi “Çizgi film izletilerek öğretimin yapıldığı deney grubu ile klasik yöntemle öğretimin yapıldığı kontrol grubunun, öğretime başlamadan önce uygulanan ön test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak kontrol ve deney gruplarını oluşturan öğrencilerin ön testten almış oldukları puanların istatistik değerleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Öntest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Gruplar	N	X	S	sd	t	p
Deney	35	33,4286	11,99089	68	,978	,335
Kontrol	35	30,7143	11,32039			

Tablo 4’te deney grubu ve kontrol grubuna yapılan öntest ile iki grup arasında akademik başarı bakımından anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Tablo 4’te de görüldüğü gibi deney grubunun ortalaması $X = 33,4286$ iken, kontrol

grubunun ortalaması $X = 30,7143$ 'dir. Ön test puanları gruba (deney grubu ve kontrol grubu) göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(68)=,978$; $p>0.05$). Bu bulgu her iki grubun deney öncesi ön bilgilerinin denk olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2. KONTROL GRUBUNUN, ÖNTEST VE SONTTEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt problemi "Klasik yöntemle öğretimin gerçekleştirildiği kontrol grubunun, ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak kontrol grubuna öğretim yapılmadan önce ve öğretim yapıldıktan sonra elde edilen verilerin analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Öntest-Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t testi Sonuçları

Grup	Testler	N	X	S	sd	t	P
Kontrol	Ön Test	35	30,7143	11,32039	68	15,53	,000
	Son Test	35	55,0000	12,52584			

Araştırmada, kontrol grubunun sontest puanlarında da, bir artış gözlemlenmiştir. Kontrol grubunun öntest ve sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır [$t(68) = 15,53$, $p<0.05$]. Tablo 5 de görüldüğü üzere kontrol grubunun öntest puan ortalaması 30.7143 olurken, bu değer son testte 55.0000 olduğu görülmektedir. Bu sayısal fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Kontrol grubuna çizgi film izletilmemesine rağmen bu grupta yer alan öğrenciler belirli bir öğrenme düzeyi yakalamışlardır. Ancak bu öğrenme düzeyi çizgi film izletilerek öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin öğrenme düzeyiyle karşılaştırıldığında son derece düşük bir değer teşkil etmektedir. Son test puanları arasında deney grubu lehine bu derece fark olmasında araştırmada uygulanan deneysel desenin etkisinin olduğunu belirtebiliriz.

4.3. DENEY GRUBUNUN, ÖNTEST VE SONTEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Çizgi film izletilerek öğretimin gerçekleştirildiği deney grubunun, ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak deney grubuna öğretim yapılmadan önce ve öğretim yapıldıktan sonra elde edilen verilerin analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Deney Grubu Öğrencilerinin Öntest-Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Grup	Testler	N	X	S	sd	t	p
Deney Grubu	Ön Test	35	33,4286	11,99089	68	16,75	,000
	Son Test	35	67,0000	12,77120			

Deney grubunun öntest ve sontest puanları karşılaştırıldığında, bu iki puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$t(68) 16,75, p < 0.05$]. Deney grubunun sontest puan ortalaması ile öntest puan ortalaması dikkate alındığında, sonteste önemli bir artışın olduğu söylenebilir. Bu verilere göre deney grubunda uygulanan çizgi film izletilerek yapılan ile öğretim yönteminin başarılı ve etkin bir yöntem olduğu görülmektedir.

4.4. DENEY VE KONTROL GRUBUNUN SON TEST SONUÇLARINA AİT BULGULAR

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Çizgi film izletilerek öğretimin yapıldığı deney grubu ile anlatım metodu kullanılarak öğretimin yapıldığı kontrol grubunun, öğretim bitiminde uygulanan son test sonuçları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak kontrol ve deney gruplarını oluşturan öğrencilerin son testten almış oldukları puanların istatistik değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Gruplar	N	X	S	sd	t	p
Deney	35	67,0000	12,77120	68	3,777	,001
Kontrol	35	55,0000	12,52584			

Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi filmin izletildiği deney grubu ile klasik yöntemeye dayalı öğretimin yapıldığı kontrol grubunun sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır [$t(68) = 3.777, p < 0.05$]. Deney grubunun deneme sonrası sontest puan ortalaması 67,0000 olmuştur. Kontrol grubunun sontest puan ortalamaları ise 55,0000 olarak belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının sontest puan ortalamaları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi film izletilerek yapılan öğretimin sonucunda deney grubunun sontest puanları, çizgi filmin izletilmediği kontrol grubuna göre istatistiksel olarak bir artış göstermiştir. Bu sonuca göre bu iki grup arasındaki farkın deney grubu lehine olması araştırmacının uyguladığı deneysel işlemin, etkili bir öğrenme sağladığını göstermektedir. Tablo 7’den de anlaşılacağı gibi Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi film izletilerek yapılan öğretimin, öğrencilerin başarı düzeyinde önemli bir artış meydana getirmiştir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

İlköğretim 7.sınıf “ Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi ‘ ’ Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale’de Mustafa Kemal” konusunun öğretiminde çizgi film izletilerek gerçekleştirilen öğretimle, ders işlenişinde klasik yöntemin (anlatım metodu) kullanıldığı öğretimin, uygulandığı toplam 70 öğrenci üzerinde ön-test son-test tekniği uygulanarak yapılan çalışmada elde edilen verilere göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Klasik yöntemin (anlatım metodu) uygulandığı kontrol grubu ile çizgi film izletilerek öğretimin uygulandığı deney grubunun ön test sonuçlarının analizine göre, öğretime başlamadan önce öğrencilerin uygulama yapılacak ünite ile ilgili bilgileri arasında anlamlı bir fark yoktur. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesindeki ön bilgi düzeyleri birbirine yakındır.
2. İkinci olarak kontrol grubunun öntest ve sontest puan ortalamaları arasındaki fark tespit edilmiş ve kontrol grubundaki öğrencilerin sontest puanlarını öntest puanlarına göre arttırdıkları görülmüştür. Şüphesiz çizgi film izletilmese de belirli bir öğretim sonucunda öğrenme düzeyinin artması çok doğaldır.

3. Deney grubunun ön-test ve son-test puanları karşılaştırıldığında, son test puanlarında önemli bir artışın olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç gösteriyor ki; deney grubunun ön-test son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubu ön-test son-test puanları arasındaki farka göre daha yüksek düzeydedir.
4. Daha sonra deney ve kontrol grubunun son-test puanları karşılaştırıldığında ise, arada fark olduğu ve bu farkın deney grubu lehine olduğu gözlemlenmiştir. Deney grubu ile kontrol grubunun son-test puanları karşılaştırıldığında deney grubu öğrencilerini son-test puanlarının, kontrol grubu öğrencilerinden yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre her iki grubun da akademik başarıları, uygulanan iki yöntem sonucunda artmasına rağmen, deney grubunun ön-test - son-test aritmetik ortalaması, kontrol grubunun ön-test - son-test aritmetik ortalamasına göre daha fazla bir artış göstermiştir.

Sonuç olarak; gelişmekte olan diğer ülkelerdeki gibi Türkiye’de de üzerinde durulması gereken en önemli sorunlardan biri, çocuğun görsel etkileşimi ve eğitimidir. Kendi kültürümüzü yansıtan, çizgi filmlerin, işitsel ve görsel özelliği sayesinde ilköğretim dönemindeki çocukların eğitimlerini olumlu etkilediği gözlemlenmektedir. Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi filmlerin kullanımı öğrencilerin başarısını artırmada etkilidir.

5.2.Öneriler

1. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, sosyal bilgiler öğretiminde çizgi filmlerin kullanılması öğrencilerin akademik başarılarının ve derse olan ilgilerinin arttığı görülmektedir. Bu sebeple sosyal bilgiler derslerinde ünite ve konuların özelliklerine uygun çizgi filmler kullanılabilir.

2. Yeni strateji ve tekniklerin sınıf ortamında kullanımı öğrencilerin derse katılımlarını ve ilgilerini artırmaktadır.
3. Sosyal Bilgilerin zor, karmaşık ve soyut olan birçok konusu çizgi film izletilerek somutlaşabilir
4. Öğretmenler, Sosyal Bilgiler derslerinde kazandırılması hedeflenen davranışların kalıcı olmasını sağlamak, dersleri monotonluktan kurtarmak ve öğrencileri aktif kılmak için çizgi filmlerden yararlanabilirler.
5. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi incelenmiştir. Bu araştırmadan sonra yapılacak diğer çalışmalarda aynı dersin farklı konularında çalışmalar gerçekleştirilebilmelidir. Aynı öğrenme alanının farklı sınıf seviyelerindeki kullanımı ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
6. Eğitim fakültelerinde Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümlerinde öğretimde çizgi filmlerin kullanılmasına yönelik ders konulmalıdır.
7. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılmak üzere müfredata uygun çizgi filmler yapılmalıdır.
8. Çizgi film ile öğretimin gerçekleştirilmesi teknolojik araç gereçler yardımı ile yapılmaktadır. Bazı okullarımızda bu araç gereçler olmadığı için sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu yüzden okullardaki teknolojik araç gereç eksikliği giderilmelidir.
9. Hangi üniteye hangi çizgi filmin kullanılabileceği tespit edilmeli ve bunlar liste halinde ders kitaplarına konulmalıdır.
10. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, Sosyal Bilgiler öğretiminde filmlerle öğretimin önemi açıklanmalı ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri filmleri nasıl kullanabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Kamile Ün (2004), *Aktif Öğrenme*, Ankara: Eğitim Dünyası Yayınları.

AKDAĞ, H. (2009), *Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye deki Yeri* (Ed:Refik Turan, vd.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – 1*. Birinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

AKPINARLI, Yavuz. (1999). *Bilgisayar Destekli Öğretim ve Uygulamaları*, Ankara: Anı Yayıncılık.

ALAKUŞ, M. (1991), *Bilgi Toplumu*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

ALAN, İlkay (2009), “Sevgi İçerikli Çizgi Filmlerin İlköğretim 5. Sınıftaki Çocukların Görsel Sanatlar Dersinde Yaptıkları Resimler üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ALKAN, C. KURT, M. (2007), *Özel Öğretim Yöntemleri Disiplinlerinin Öğretim Teknolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Arkın Kültür Ansiklopedisi (1983), İstanbul, Cilt: 2,s.321, Arkın Kitapevi

ATA, Bahri (2009), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, (Ed: ÖZTÜRK, Cemil), Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi, Ankara: PegemA Akademi.

AYDIN, Ayhan. (2001). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

AYKAÇ, Necdet ve Hasan Aydın (2006), *Öğrenme- Öğretme Sürecinde Planlama ve Uygulama*. Ankara: Naturel Yayıncılık.

BARTH, James L. ve DEMİRTAŞ, Abdullah(1997), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler*, Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Yayınları.

BİNBAŞIOĞLU, C. (1999), *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi*. Ankara: Tekışık Yayıncılık A.S. Web Ofset Tesisleri.

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve Diğerleri (1998), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Konya: Mikro Yayınları.

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve CUMA, Çivi (1999), *Genel Öğretim Metotları Öğretimde Planlama Uygulama*. İstanbul: Beta Yayınları.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2001), *Deneyisel Desenler*, Ankara: PegemA Yayıncılık

CAN, Aytekin (1996), *Çocuk ve Çizgi Film*, Konya: Özeğitim Yayınları.

CAN, G. YAŞAR, Ş ve SÖZER,E (1998), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ÇİLENTİ, Kamuran. (1980). *Çocuk ve Kitle İletişim Araçları*, Çocuk ve Eğitim, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

ÇİLENTİ, Kamuran(1991), *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

DEDEAL, Mehmet Naci (1999), *Temel Özellikleriyle Çizgi Canlandırma*, İstanbul: Pusula Yayınları.

DEMİREL, Özcan. (1995). *Genel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: USEM Yayınları.

DEMİREL, Ö. (1999), *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem AYayıncılık.

DOĞANAY, Ahmet (2005), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*,(Editörler:Cemil Öztürk-Dursun Dilek) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: PegemA Yayıncılık.

DOĞANAY, A. (2009), *Etkili Vatandaşlık İçin Düzey Düşünme Becerilerinin Öğretimi*. Ankara. : Pegem AYayıncılık,

DOĞANAY, Hayati (1993), *Coğrafyada Metodoloji*. İstanbul : MEB Yayınları.

DÖNMEZ, Cengiz (2003), *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler*, Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. (Editör: Cemalettin Şahin) Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

ERDEN, Münire (1997), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Alkım Yayınevi.

ERTÜRK, Selahattin (1997), *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan A.Ş.

ESKANDARİ, Maryam (2007), “İran’da Tv’de Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlkokul Öğrencilerinin Eğitimine Etkisi” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Grafik Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

FİDAN, Nurettin ve Erden, Münire. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Meteksan Matbaacılık.

FİDAN, Nurettin. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.

GENÇTÜRK Mustafa (2005), “Tarih öğretiminde Biyografi Kullanımı” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GÜLER, Deniz (1989), “Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film”, A.Ö.F. İletişim Bilimleri Dergisi, Eskişehir: Sayı: 5.

GÜLER, Deniz (1992), *Çizgi Filmlerin Eğitim İletişimi Boyutları ve Bir Örnek Olay Çözümlemesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

GÖZÜTOK, D. F.(2006), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Ekinoks Yayınları, Ankara.

HÜNERLİ, Selçuk (2005), "*Canlandırma Sineması Üzerine*", İstanbul: Es Yayınları.

ILGAZ, Sevil (1997), "*Çizgi Film Temel İlkeleri Yapım Tekniği*", İstanbul: Leyla Yayıncılık.

İNANÇ, Demet Değer (1981), "*Sanat Olayı*" Dergisi, İstanbul: Karacan Yayınları.

KABA, Fethi. (2002). "*Türkiye’de Çizgi Film: Gelişimi ve Eğitimi*", Eskişehir: Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sayı:13.

KALAYCI, Nurdan (2001), *Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar*, Ankara: Gazi Kitabevi,

KARAKUŞ, Fazilet (2009), "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Oluşturmacı Öğrenme ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına ve Kalıcılığa Etkisi ",Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, c.3, s.36, s:124-141

KARASAR, Niyazi (1999), *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (9. Basım), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KART, Umut. (2003). *Üçüncü Boyutta Sınırsızlık*, Art Decor Dergisi.120.54-57

KAYA, Nilgün (2008), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnteraktif (Etkileşimli) Bilgisayar Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı ,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

KILIÇOĞLU, Gökçe (2009), *Sosyal Bilgilerin Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi*, (Ed. Safran, Mustafa), Sosyal Bilgiler Öğretimi,Ankara: Pegem Akademi.

KÖSTÜKLÜ, N. (1998), *Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Kuzucular Ofset.

KÖSTÜKLÜ, Nuri (2001), *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya

KÖSTÜKLÜ, N. (2006). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Sebat Matbaacılık.

KÜÇÜKAHMET, Leyla(1994), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 5.Basım, Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

KÜÇÜKAHMET, Leyla. (1997). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Gazi Kitabevi Yayıncılık.

MEB (2006), *Sosyal Bilgiler 6. – 7. Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara: TTKB Yayınları.

MEB (2005), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 6-7. Sınıflar*. TC. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı,. Ankara: MEB Yayınları.

MEB (2006), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim programı ve Kılavuzu* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

NAS, Recep (2000), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 1.Basım, Bursa: Ezgi Kitabevi.

OTLUOĞLU, R., ÖZTÜRK, C. (2003), “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler*”. Ankara: PegemA Yayıncılık.

ÖZAKÇAOĞLU, Nilüfer(2009), “Çizgi Filmlerin Zihinsel Engelli Öğrencilerin Resimlerine Anlatım, Biçim Ve Renk Olarak Yansıması,” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmeliği Anabilim Dalı, Ankara.

ÖZDEMİR, Mehmet(2009), *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Programının Değerlendirilmesi* (Ed: SAFRAN, M), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.

ÖZDEN, Yüksel (1999), *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem AYayıncılık.

ÖZDİL, İlhan. (1979). *Görsel İşitsel Araçlar*, İstanbul: MEB Yayınları.

ÖZTAŞ, Sezai (2009), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Filmlerin Kullanımı* , (Ed. Safran, Mustafa) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.

ÖZTÜRK, Cemil ve Dursun Dilek (2003), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.* (Ed.: Cemil Öztürk – Dursun Dilek).Ankara:PegemAYayıncılık.

ÖZTÜRK, C. (2009), *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış*, (Ed. Cemil Öztürk), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

PAYKOÇ, Fersun (1991), *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

POLAT, Firdevs (2006), “ İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler ve Karşılaştıkları Sorunlar (Afyonkarahisar

Örneği)", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

SABAN, Ahmet (2002), *Öğrenme-Öğretme Sureci Yeni Teori ve Yaklaşımlar* (2.Baskı) Ankara: Nobel Yayınları.

SAFRAN, Mustafa (2008), *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*, (Ed: TAY, Bayram, ÖCAL, Adem), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: PegemA Akademi.

SAGLAMER, E. (1997), *Sosyal Bilgiler*. Çağdaş Eğitim, Ankara: Sayı: 232, Mayıs.

SAN, İnci. (1979), *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: T.S.İ. Matbaası.

SENAN, Emre. (1981). *Grafik Sanatı Dergisi*, s. 3, ss. 12-14.

SÖNMEZ, Veysel (1993) *Program Geliştirmede Öğretmenin El Kitabı*, ANKARA

SÖNMEZ, Veysel. (1999). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Ve Öğretmen Kılavuzu*, İstanbul: Mili Eğitim Basımevi.

SÖNMEZ, Veysel (2008), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık

SÖZER, Ersan (1998a). *Sosyal Bilgiler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi*, (Ed: Gürhan Can), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Açık Öğretim Yayınları.

SÖZER. Ersan. (1998). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

TAN, Ş, KAYABAŞI, Y ve ERDOĞAN, A (2002), “ Öğretimi Planlama ve Değerlendirme” (Geliştirilmiş 3. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.

TAŞPINAR, Mehmet. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş* (4. Basım) Ankara: Nobel Yayınları.

TEKGÖZ, Mehmet (2005), “7. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi,” Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Adana.

TİTİZ, Osman(2005), *Yeni Öğretim Sistemi*, İstanbul, Zambak Yayınları.

TOKCAN, H ve DEMİRKAYA, H. (2009), *Sosyal Bilgilerde Strateji, Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler* (Ed: SAFRAN, M), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.

ÜLGEN, Gülten (2004), *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar* (4. Basım), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

VARIŞ, F. (1985). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları

VURAL, Birol (2004), *Muhteva Dersleri İçin Özel Öğretim Uygulamaları*, İstanbul: Hayat Yayıncılık,

YAŞAR, Okan. (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitimi ve Öğretimi*. Milli Eğitim Dergisi. (163).

YAŞAR Ş. , ÜNLÜER, G.(2011), “ Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi”, İlköğretim Online Dergisi,(Çevirimiçi) [http:// ilkogretim-online.org.tr](http://ilkogretim-online.org.tr).

YAVUZER, Haluk. (1982). “*Ülkemizde Televizyon Yayınları ve Çocuk*”,Eğitim ve Bilim Dergisi, C. 7, S. 37.Ankara: Tekışık Matbaası.

YAVUZER, Haluk. (1998). *Çocuk Psikolojisi* (16. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAZICI, H., KOCA, M. K., (2008), *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*, (Ed: TAY, Bayram, ÖCAL, Adem), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: PegemA Akademi.

YEŞİLTAS, Erkan (2009), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Materyalleri ve Teknolojileri* (Ed. Safran, Mustafa), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.

YILDIRIM, C. (1999), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara: ÖSYM Yayınları.

YİĞİT, Nevzat ve Diğerleri (2005), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Trabzon.

EKLER

- 1. Başarı Testi**
- 2. Uygulama Sırasında Kullanılan Çizgi Filimden Resimler**
- 3. İl Millî Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi**

EK 1: Başarı Testi

Değerli Öğrenciler,

Bu test Sosyal Bilgiler Dersi “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi “Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale’de Mustafa Kemal ” konusu ile ilgili ne düzeyde bilgiye sahip olduğunuzu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Testte vereceğiniz cevaplar üzerinden kesinlikle sınav amaçlı bir değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle, cevabından emin olmadığınız soruları boş bırakınız. İlginize ve yardımlarınıza teşekkür ederim.

Servet ÖZER

1. I.Dünya Savaşı 1914-18 yılları arasında olmuştur. Savaşın bu kadar uzamasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Almanya'nın güçlü bir orduya sahip olması
- B) İtilaf devletleri savaşa gereken ilgiyi göstermeme
- C)Osmanlı Devletinin Çanakkale de başarılı olması
- D) Osmanlı Devleti'nin Kanal harekâtında başarılı olması

2. I.Birinci Dünya Savaşında Çanakkale cephesinde savaşan ANZAK kuvvetleri içinde aşağıdaki ülkelerden hangisi yer almamıştır?

- A) Avustralya- Yeni Zelanda
- B) İngiliz-Hindistan
- C) Yeni Zelanda-Çin
- D)) İtalya-Japonya

3. İtilaf devletlerinin I. Dünya Savaşında:

- Rusyaya yardım ulaştırmak
- Osmanlı devletini savaş dışı bırakmak
- Balkanlardaki tarafsız devletleri kendi yanlarına çekmek.
- Amacıyla Osmanlı devletine karşı açtıkları cephe hangisidir?

- A) Kafkas cephesi
- B) Irak Cephesi
- C) Çanakkale Cephesi
- D) Kanal cephesi

4. Atatürkün Çanakkale savaşında düşmanın nereden çıkarma yapacağını tahmin etmesi onun daha çok hangi yönünü gösterir?

- A) Savaş stratejisini iyi bildiğini
- B) Aynı düşmanla defalarca karşılaştığını

- C) İyi bir yönetici olduğunu
- D) Kumanda ettiği askeri iyi tanıdığını

5. Çanakkale savaşları sırasında Çanakkale Boğazı'na 26 mayın yerleştirilmesini isteyen Türk komutanı kimdir?

- A) Ahmet Paşa
- B) İsa Paşa
- C) Cevdet paşa
- D) Mehmet paşa

6. "Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum." sözünü M. Kemal hangi savaşta söylemiştir?

- A) Çanakkale Savaşında
- B) I .İnönü Savaşında
- C) Kurtuluş Savaşında
- D) Sakarya Savaşında

7. Çanakkale Deniz Zaferi'nin kazanılmasında büyük katkısı olan gemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Goben
- B) Breslav
- C) Bandırma Vapuru
- D) Nusret Mayın Gemisi

8. İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti, I.Dünya Savaşı'na girince çok güçlü donanma ve ordu ile Çanakkale Boğazı önüne geldiler. Böylece Çanakkale Savaşı başladı. Aşağıdakilerden hangisi Çanakkale Savaşı'nın nedenlerinden biri değildir?

- A) Zor Durumdaki Rusya ya müttefiklerinin yardım etmek istemesi
- B) Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak istemeleri
- C) Osmanlı Devleti'nin, Irak petrolünü ele geçirmek istemeleri
- D) İtilaf Devletlerinin Almanları sıkıştırmak istemeleri

9. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda galip geldiği tek cephe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mısır
- B) Irak
- C) Kafkas
- D) Çanakkale

10. Türk Milletinin I.Dünya Savaşında hangi cephede kazandığı başarılar Milli Mücadele duygusu ve kendine olan güvenin artmasını sağlamıştır?

- A) Irak
- B) Çanakkale
- C) Kafkasya
- D) Filistin

11. Çanakkale Savaşları'nda M. Kemal, 19. tümen komutanlığı, Arıburnu kuvvetleri komutanlığı ve Anafartalar grup komutanlığında görev alarak büyük başarılar kazandı. Ummadıkları bir direnişle karşılaşan İtilaf Devletleri geri çekilmek zorunda kaldılar.

Yukarıdaki bilgilere göre Çanakkale Savaşları'nın sonuçlarına ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Emperyalist güçler ağır bir darbe almıştır
- B) Mustafa Kemal askeri dehasını bütün dünya ya göstermiştir.
- C) İtilaf devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki baskısı sona ermiştir.
- D) Bağımsızlık mücadelesinin başlamasında etkili olmuştur.

12. Aşağıdakilerden hangisi Çanakkale deki başarılarımızın sonuçlarından biri değildir?

- A) Mustafa Kemal içte ve dışta tanındı
- B) Rusya'da Bolşevik ihtilali çıktı
- C) Bulgaristan ittifak grubuna katıldı.
- D) İtalya itilaf grubuna katıldı

13. Aşağıdaki bölgelerden hangisi Çanakkale cephesi ile ilgili değildir?

- A) Conkbayırı
- B) Arıburnu
- C) Kocatepe

D) Kumkale

14. Çanakkale Savaşlarında ortaya çıkan Türk topraklarını koruma inancı, Kurtuluş Savaşı'nda yeniden canlanmıştır.

Buna göre Çanakkale Savaşları'nın hangi özelliği Türk Kurtuluş Savaşı ile benzerlik göstermez?

- A) Vatanı koruma düşüncesi
- B) Üstün düşman kuvvetlerinin yenilgiye uğratılması
- C) Savaşın Türk'lerin çoğunlukta yaşadığı topraklarda yapılması
- D) Savaşta Alman subaylarının da bulunması

15. Çanakkale Savaşlarında 275 kiloluk top mermisini taşıyan Türk askeri kimdir?

- A) Süleyman Onbaşı
- B) Seyit Onbaşı
- C) Mehmet Onbaşı
- D) Ahmet Onbaşı

16.) Aşağıdaki cümlede noktalı yerlere uygun kelimeler hangi seçenekte verilmiştir?

Çanakkale cephesinde Osmanlı ordularıvenın sömürgelerden getirdiğiorduları ile savaşmış ve yenmiştir.”

- A) İtalya-Rusya-İngiltere
- B) İngiltere- Almanya- Anzak
- C) İngiltere-Fransa-Anzak
- D) İtalya- Almanya-Rusya

17. Rusya, ülkede Bolşevik İhtilali'nin çıkması üzerine savaştan çekilmiştir. Rusya'nın I. Dünya Savaşı'ndan çekilmesine neden olan cephe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çanakkale
- B) Kafkas
- C) Romanya
- D) Galiçya

18. Alman Generali Liman Von Sanders “Türkiye de beş yıl” adlı kitabında “M. Kemal bey sorumluluk yüklenmekten korkmayan doğuştan bir liderdi. 25 Nisan sabahı 19. Tümeniyle kendiliğinden düşmana saldırmaya karar verdi, onu kıyıya sürdürdü ve üç ay boyunca kendisinin yapılan çetin saldırılara inatçı ve sarsılmaz bir biçimde karşı koydu. Onun azmine tam olarak güvenebilirdim.” diye yazmıştır.

Bu anlatımdaki savaşın aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

- A) Trablusgarp Savaşı
- B) Çanakkale Savaşı
- C) Balkan Savaşı
- D) Kurtuluş Savaşı

19. Aşağıdakilerden hangisi, Çanakkale muharebelerinin sonuçlarından değildir?

- A) İttifak devletlerinden yardım alamayan Rusya da rejim değişikliği olmuştur.
- B) Sömürgeci devletler 1.Dünya savaşında ağır bir yenilgi almıştır
- C) İtalyanların 12 Ada’dan çekilmiştir.
- D) Mustafa Kemal’in yaratıcı komutan olarak tanınmıştır.

20. Çanakkale cephesinin aşağıdaki sonuçlarından hangisi I. Dünya Savaşının gidişatı üzerinde daha etkili sonuçlar doğurmuştur?

- A) Rusya’nın savaştan çekilmesi
- B) Bulgaristan’ın savaşa girmesi
- C) Savaşın uzaması ve geniş bir alana yayılması
- D) Yarım milyona yakın insanın ölmesi

EK II: Uygulama Srasında İzletilen Çizgi Filminden Resimler

T.C.
NİĞDE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Şube : Ar-Ge

Sayı : B.08.4.MEM.0.51.20.02-605-7349

17/05/2012

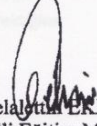
Konu: Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma
Destegine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

İlgi yönerge doğrultusunda, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Servet ÖZER'in "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Filmlerin Kullanımı" konulu tez için ek dosyada belirtilen Merkez Cumhuriyet İlköğretim okulunda öğrenim gören 7.sınıf öğrencilerine yönelik Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Filmlerin Kullanımı uygulaması ile ilgili araştırma izni Niğde Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 30.04.2012 tarih ve 803 sayılı yazıları ile istenmektedir. Konu, Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme komisyonu tarafından incelenmiş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Celal ERİNÇİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
17/05/2012
Hacı İbrahim FURKOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK:
1-Dosya(1 adet)

Niğde İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Adres : Yukarı Kayabaşı Mah. Dışarı Cami Sokak No: 9 51200 - NİĞDE
Tel : 0 (388) 232 32 72 (Ar-Ge) Dahili: 141-142
Faks : 0 (388) 232 32 74
e-posta: arge51@meh.gov.tr | nigdemem@meh.gov.tr
İnternet Sitesi: http://nigdemem.meh.gov.tr